

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної і технологічної освіти
Кафедра дошкільної освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Ковшар О.В.

« ____ » _____ 2021р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2021 р.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБОМ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАВДАНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ 3D
ТЕХНОЛОГІЙ

Кваліфікаційна робота студентки
групи ДВПм-16
ступінь вищої освіти «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Кочетилової Єлизавети Юріївни

Керівник: кандидат соціологічних наук,
доцент Коломоєць Т.Г.

Оцінка:

Національна шкала

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	6
1.1. Мовлення як ключовий аспект співіснування в соціумі	6
1.2. Особливості розвитку мовлення дітей граматичної структури мовлення дітей передшкільного віку	17
Висновки до першого розділу	32
РОЗДІЛ 2. ІНТЕРАКТИВНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ЯК НОВИЙ ПІДХІД ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	33
2.1. Використання інтерактивних завдань та 3D технологій у розвитку мовлення дітей передшкільного віку	33
2.2. «Корпорація дитинства»: моделювання навчальних платформ у мережі Інтернет	42
Висновки до другого розділу	51
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАВДАНЬ	53
3.1. Аналіз передового педагогічного досвіду роботи КДНЗ (ясла – садок) № 246 Криворізької міської ради з використання інтерактивних завдань у розвитку мовлення дітей	53
3.2. Система завдань «Корпорація дитинства» з розвитку граматичної складової мовлення дітей 6-го року життя	59
Висновки до третього розділу	61
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день проблема розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку – одна із ключових в дитячій психології та педагогіці, оскільки взаємозв'язок людини із навколишнім світом можливий завдяки його співдії, крім того, активність дитини є важливою передумовою формування інтелектуальних якостей особистості, її ініціативності та самостійності. Диджитизація сфери освіти стає домінантною в умовах глобалізації світу, котрий постійно вдосконалюється і ускладнюється технологічно. В умовах таких змін вагомою стає вплив інформаційно-комунікаційних технологій не тільки в системі освіти шкільної, але і дошкільної освіти.

Освітній процес за допомогою віртуальних технологій у дітей дошкільного віку вдосконалює способи і засоби організації дитячої діяльності, забезпечується всебічний розвиток особистості дитини, а найголовніше – готують її до життя в інформаційному суспільстві. Загалом віртуальна реальність (VR) означає створення імітації досвіду реального світу, в яку людина може увійти в будь-який час за допомогою технології. VR дозволяє краще та цікавіше вивчати щось нове, особливо через високу інтерактивність, якою володіє ця технологія. Важливим же аспектом його взаємозв'язку зі світом є мовлення як домінантна властивість людини, за допомогою якої вона може задовольнити власні потреби та зреалізувати себе. Варто зазначити, що у сьогодні комп'ютерна грамотність є одним з аспектів Базового компонента дошкільної освіти. Це означає, що комп'ютерні технології посідають важливе місце для дітей дошкільного віку і важливо правильно навчити їх використовувати.

Залучення інтерактивних технологій в освітній процес дозволяє ефективно розвивати пізнавальні інтереси сучасних дошкільнят. Безмежний пізнавальний інтерес для формування мовлення успішно реалізується через організацію віртуальних технологій, що мотивують її до комунікації в

колективі. Застосовуючи такі технології, педагоги розширюють навички пошуку необхідної інформації. Саме сучасне навчання дошкільнят без застосування таких інтерактивів – крок назад, адже з їхньою допомогою процес стає динамічніший, інтенсивніший, а також якісніший, оскільки охоплює всі способи реценції дитини, залучає актуалізацію її уяви та мотивує до праці. Новітні розробки віртуальної реальності розширяють можливості вчителя, а також здібності дитини, адже це дає можливість вийти за рамки реального, натомість робити навчальний процес цікавим.

Саме тому педагоги з дошкільної освіти використовують засіб віртуальних технологій для формування мовлення дітей. Такий метод на сьогоднішній день актуальний, та щодня вдосконалюється самим же вихователем.

Мета дослідження – з'ясувати та аналізувати специфіку формування мовлення дітей дошкільного віку за допомогою віртуальних технологій.

Мета дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) визначити теоретичні основи розвитку мовлення дітей дошкільного віку, як ключового засобу комунікації в суспільстві;
- 2) висвітлити особливості розвитку граматичної складової мовлення дітей передшкільного віку;
- 3) окреслити домінантні властивості інтерактивних технологій в освітньому процесі дошкільників;
- 4) окреслити способи реалізації інтерактивних завдань з 3D технологіями у розвитку граматичної будови мовлення дітей дошкільного віку.

Об'єктом дослідження є розвиток мовлення дітей передшкільного віку.

Предмет дослідження – формування граматичної складової мовлення дітей передшкільного віку засобами інтерактивних завдань з 3D технологіями.

Основний метод дослідження – аналізу та синтезу, за допомогою якого вдалося проаналізувати та висвітлити особливості та вплив віртуальних технологій для розвитку мовлення; емпіричний, котрий слугує своєрідним

спостереженням за закономірностями та поширенням такого методу під час навчання, а також теоретичний, завдяки якому вдалося висвітлити ключові особливості такого типу мовлення у дошкільнят.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у висвітленні ключових аспектів і новітніх способів формування мовлення дошкільнят засобом віртуальних технологій, без яких осучаснення навчання не може бути повноцінним.

Практичне значення одержаних результатів: розширити відомості і знання щодо особливостей формування мовлення дітей дошкільного віку за допомогою віртуальних технологій.

Експериментальна база дослідження: Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №246 Криворізької міської ради.

Структура наукової праці. Складається із вступу, трьох розділів із підрозділами, де в першому подано теоретичне осмислення специфіки мовлення дітей дошкільного віку, а у другому і третьому – на практичному рівні висвітлено особливості та способи реалізації таких технологій з розвитку мовлення в дошкільнят; загальних висновків, списку використаної літератури, а також додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Мовлення як ключовий аспект співіснування в соціумі

Розвиток мовлення дитини, зокрема мовленнєва компетентність – важливий чинник на шляху становлення дитини як особистості, в передшкільному періоді свого життя. Становлення дитини один з важливих чинників становлення особистості в дошкільному дитинстві.

Розвиток мовлення дітей 5-6 років складається з різних структурних компонентів. Ці компоненти включають в себе: мовленнєва компетенція – це одна з ключових базисних характеристик особистості; мовленнєвий розвиток, тобто формування певних мовленнєвих умінь та навичок, що забезпечують функціонування мовлення; навчання мови, пов'язане з певним обсягом елементарних знань про мову й мовлення, що формуються на основі розвитку мовного чуття й водночас зумовлюють цей розвиток; мовленнєве виховання, метою якого є виховання мовленнєвої культури особистості.

Серед мовознавців, які займаються вивченням формування культури українського мовлення, варто виділити Г. Берегову, М. Вашуленко, К. Климова, М. Наумчук, А. Коваль, М. Брус, Т. Окуневич, Л. Паламар, М. Пентилюка, В. Русанівського, Г. Сагач. В основному, вчені розглядають культуру мовлення як володіння унормованим літературним мовленням в усній і писемній формах на всіх мовних рівнях. Також звертається увага на вміння використовувати мовні засоби, що є оптимальними для конкретної ситуації мовлення.

До прикладу, мовознавця М. Брус вважає, що «мовлення – це мовна діяльність, або спілкування людей між собою з використанням мови» [8, с. 4]. Характер мовлення індивідуальний, адже на нього впливає вік, стать мовця, чинники, які вплинули на спосіб його виховання, здобута раніше освіта,

загальне становище у суспільстві. Не менш важливими є індивідуальні психологічні особливості, як темперамент, характер, стан здоров'я та інші ознаки, що притаманні для кожної людини.

За твердженням М. Наумчук, культура мовлення учнів – це «володіння нормами усної і письмової літературної мови (орфоепія, наголос, слововживання, орфографія, морфологія, синтаксис), а також уміння використовувати виражальні можливості мови відповідно до мети висловлювання, комунікативної цілеспрямованості, умов спілкування» [32, с. 55].

М. Вашуленко пов'язує поняття «культура мовлення» (спілкування) з дотриманням усталених мовних норм усної і писемної літературної мови, зі свідомим, цілеспрямованим, майстерним використанням мовно-виражальних засобів в залежності від мети й обставин спілкування. Для дослідниці культура спілкування виступає і загальноприйнятим мовленнєвим етикетом: маються на увазі типові формули вітання, прощання, побажання, запрошення тощо [13].

Мовлення не може реалізуватись без суб'єктів, що його здійснюють. Очевидно, під суб'єктами, виконавцями мовленнєвої діяльності, сприймаються люди, які формують соціальний простір. У широкому розумінні суспільство – відособлена від природи частина матеріального світу, що є формою життєдіяльності людей; сукупність відносин між людьми, що складаються у процесі їх спільної діяльності. Термін «суспільство» застосовується та у вузькому значенні з метою характеристики певного типу суспільства (первісногромадський, рабовласницьке, феодальне тощо) або населення певної країни (українське суспільство) та ін. [42]. У випадку реалізації мовлення, суб'єктами цього процесу є кожне суспільство, адже використовуючи мову свого народу як рушійний засіб, здійснюється базова комунікація із членами того чи іншого мовного середовища.

Впливи мови й мовлення на суспільство вивчено дуже мало. Питання як саме впливає мовлення на людей та реалізація впливу нерідко викликає

сумніви. Проте загальновідомим є факт, що основний засіб мислення, оформлення й поширення інформації в суспільстві є певним непомітним інструментом, який аж ніяк не впливає на суспільне життя. Крім того, за результатами політологічних та соціологічних досліджень, розуміння формування різних суспільних груп до тих чи тих подій показують, що це відношення багато в чому залежить від рівня розуміння соціальними групами актуальних словесних знаків, які можуть функціонувати у суспільстві. Мова відіграє особливо важливу роль у суспільному житті, адже є основою взаєморозуміння, соціального спокою та розвитку.

Безперечно, у суспільстві мовлення має певні функції, які реалізуються у процесі здійснення комунікації. Учені-лінгвісти по-різному подають функціональні особливості мови й мовлення, чимало з них взаємопов'язані. Так, серед мовних функцій виділяють комунікативну, мисле творчу, прагматичну, номінативну, експресивно-мотивну, гносеологічну функції, які взаємопов'язані із такими мовленнєвими функціями як естетична, імперативна (волюнтативна), фактична, магічно-містична, мовотворча, де кожна має на меті увиразнити процес спілкування.

1. Комунікативна функція передбачає реалізацію основного призначення мови – спілкування. Потребу обмінюватися інформацією у процесі мовлення мають не лише деякі члени суспільства, але і великі суспільні групи, народи. Це дає змогу зберегти мову, не втратити її унікальності.

2. Мисле творча функція передбачає формування і формулювання думки. Її основною метою є здійснення мисленнєвих процесів людини, що відбуваються за допомогою мовних засобів.

3. Прагматична функція зображує ставлення мовця до його висловлювання.

4. Експресивно-мотивна функція полягає у вираженні почуттів та емоцій. Відповідно до цього застосовуються як звуки, так і вигуки, так і цілі складні речення.

5. Репрезентативна (номінативна) функція позначає світ речей. Процес найменування займає важливе місце у суспільних процесах, без нього люди не змогли б обмінюватися інформацією, виражати свої думки. Ця функція переплітається з когнітивною, оскільки все пізнане повинно мати своє ім'я.

6. Гносеологічна(когнітивна, пізнавальна, акумулятивна) функція полягає в сприйнятті та накопиченні досвіду суспільства. За словами Т. Гриценко, вона також пов'язана з функцією мислення [19].

7. Естетична функція полягає в тому, що мова є основою культури, джерелом і механізмом творення духовних і матеріальних цінностей. Шлях передачі інформації за допомогою словесності показує, наскільки мовець здатний вести комунікацію вільно та вишукано.

8. Імперативна (волюнтативна) функція ще має назву функції впливу і передбачає викликати реакцію співрозмовника – відповідь, жести, дії.

9. Звертальна (апелятивна) функція, пов'язана із попередньою – імперативною, оскільки йдеться про вплив на співбесідника через привернення його уваги.

10. Фактична функція мовлення – це функція, що передбачає встановлення доброзичливої атмосфери перед початком розмови. Важливим є дотримання етикету спілкування, а саме формулювання ввічливих запитань та відповідей, які не несуть конкретики, а використовуються співрозмовниками для вираження взаємоповаги. Прикладами таких мовленнєвих формул будуть фрази на кшталт «Доброго дня!», «Як справи?», «Добре. А в тебе?», «Ще побачимось».

11. Магічно-містична функція пов'язана із віруваннями і уявленнями про світ окремих суспільних груп. Так, мешканці деяких територій вірять, що слова можуть викликати зміни в реальному житті. Цей факт не виключений, адже слова здатні впливати на стан людини. До прикладу, сварки зазвичай провокують інших мовців, можуть легко зіпсувати настрій, в той час, як

приємні слова спрямовані на підтримку чи підбадьорення в скрутних ситуаціях.

12. Мовотворча функція виявляється у переосмисленні лінгвістичного досвіду мовними засобами та спрямована на породження нових концепцій та бачень [27].

Таким чином, функціонально мова характеризується як засіб, а мовлення – як процес. Якщо мова для всіх носіїв одна, то реалізація її в мовленні для кожного індивіда має свої особливості, в залежності від індивідуальних особливостей кожного мовця. Мова не може бути злою чи доброю, правильною чи неправильною, логічною чи нелогічною, точною і неточною, виразною чи одноманітною. Всі ці ознаки має мовлення і насамперед, індивідуальне. Звідси й членується поняття культури мовлення, що формує запас знань, прагнення самовдосконалитися через гарне володіння рідною мовою, знаннями, що віками накопичувало людство.

Очевидно, що комунікаційні акти можуть відбуватися у різний спосіб. Вияви мовної діяльності зазвичай неоднорідні, оскільки їх можна розділити та характеризувати за різними ознаками. Тим не менш, мовлення реалізується як в усному, так і писемному спілкуванні, де в будь-якому випадку фігуруватимуть люди як суб'єкти здійсненої комунікативної діяльності.

До мовлення відносять говоріння (мовленнєвий акт) і результати говоріння (текст). Звичайно, є підстави розглядати мовлення окремої людини індивідуально, так як і мовлення молоді, усне побутове мовлення, художнє мовлення тощо. Це приклади рівного використання мовних можливостей. На думку дослідниці Т. Окуневич, основний акцент у формуванні мовленнєвої культури повинен зміщуватися з формального заучування основних положень граматичної теорії, визначень і правил, прикладів і винятків на вивчення живого мовлення в різних видах, жанрах на основі навчального тексту, на формування культури спілкування та всебічної мовленнєвої компетенції особистості. Це пояснює потребу послідовного формування культури мовлення, а також виконання вимог щодо мовленнєвих умінь мовців.

Важливими серед них є уміння адекватно сприймати й відтворювати усне і писемне мовлення; користуватися різними способами почутого і прочитаного, відтворювати готові тексти й створювати висловлювання різних типів (монолог, діалог) з урахуванням співрозмовника та ситуації спілкування і таке інше [34].

Говоріння, як усний вияв мовлення, завжди спрямований на суспільство. Усне мовлення вважається основним різновидом мовлення, оскільки виражається у звуках, сприймається іншими людьми на слух. Тут доцільно розділити діалогічне та монологічне мовлення, які реалізуються у спілкуванні між мовцями.

Під діалогічним мовленням розуміють комунікацію між двома або кількома співрозмовниками, які міняються ролями: спочатку один з них виконують роль мовця або слухача, а потім інший. За твердженням І. Іпатія та О. Кузика, процес взаємодії двох і більше людей в процесі спілкування – це діалогічне мовлення. В межах мовленнєвого акту учасники змінюють свої ролі: кожен з учасників по черзі виступає слухачем, а потім мовцем [22]. Таким чином, вони по черзі постають як активний або пасивний співрозмовник. «Активність» чи «пасивність» учасника розмови є відносною, оскільки кожен і говорить і слухає один одного, вони виявляють активність, хоча й різного плану. Рівень знання мови, її лексичного багатства, граматичної будови та фразеології, практика вживання мови відіграють важливу роль у функціонуванні діалогічного мовлення.

Діалогічне мовлення ще називають ситуативним, тому що воно тісно пов'язане із ситуацією розмови. Крім того, воно сприймається як контекстуальне, все залежить від попереднього висловлювання, оскільки здійснюється як певна діяльність двох або кількох осіб. Діалогічне мовлення не завжди організоване як граматично, так і стилістично. Часто воно здійснюється простими мовними конструкціями, зумовленими контекстом, попередніми висловлюваннями. Велику роль у ньому відіграють звичні

сполучення слів, репліки, шаблони, ідіоматичні висловлювання, наприклад: «так би мовити», «от», «і хто б міг подумати» тощо [30].

Саме діалогічне мовлення найпоширеніший засіб спілкування у комунікаційних колах. Для передачі інформації у суспільстві прийнято додатково використовувати жести, міміку. З плином часу у мову входить вживання сленгу, іноземних слів, просторіччя, які увиразнюють мовлення в залежності від середовища утвореної комунікації.

Крім діалогічного, виділяють ще і монологічне мовлення. В. Скалкін вважає, що під монологічним мовленням сприймається процес комунікативно мотивовано, логічно послідовно і складно, досить повно і правильно в мовленнєвому відношенні викладати свої думки в усній формі [40]. У процесі монологічного мовлення говорить лише одна особа, в той час, як решта суб'єктів виступають слухачами, приймачами почутого (промови, лекції, публічного звернення тощо). Іншими прикладами монологічного мовлення можуть бути доповідь, виступ спікера, пояснення вчителем на уроці нового матеріалу тощо. Це відносно розгорнутий різновид мовлення. Позамовна інформація у ньому використовується рідше, тому що отримується з розмовної ситуації. За твердженням В. Скалкіна, монологічне мовлення є контекстуальним, на відміну від діалогу, що знаходяться в найтіснішій залежності від ситуації [40].

На відміну від діалогічного мовлення монологічне мовлення значною мірою є активним або довільним різновидом мовлення. Аби здійснити монологічний акт мовлення, той, хто говорить, має розуміти увесь зміст думки й, разом з тим, уміти довільно побудувати власне висловлювання на підставі цього змісту. Крім того, монологічне мовлення – це організований різновид мовлення. Той, хто говорить, наперед планує або програмує не лише окреме слово, речення, а й весь процес мовлення, весь монолог загалом, іноді подумки, а іноді у вигляді запису-плану або конспекту. Монологічне мовлення у своїх розгорнутих формах вимагає певної підготовки, яка полягає в

попередньому добиранні змісту, чіткому плануванні та відповідному словесному оформленні [30].

Аби досягнути бажаного сприйняття у суспільстві, важливо дотримуватися скомпонованої структури висловлюваного. Так, деякі вчені в методиці виділяють такі характеристики монологічної мови [12; 35; 41]:

1. безперервність (дозволяє тому, хто говорить повністю висловлювати свої думки), зрозумілість і доступність;
2. логічність і послідовність;
3. повнота і зв'язність викладу думок, їх логічне розгорнення;
4. повноскладовість речень, одно спрямованість думки.

Окрім усного виявлення мовлення є і писемне. Письмове мовлення є особливим різновидом мови, що дає можливість спілкуватися з відсутніми співрозмовниками, які є не лише сучасниками того, хто пише, а й житимуть після нього. Будучи різновидом монологічного мовлення, воно здійснюється як писання і читання написаного у вигляді письмових знаків (йдеться про застосування слів). Історично письмове мовлення виникло пізніше, ніж усне, і на його основі.

На відміну від усного мовлення воно має свої, специфічні психологічні особливості. По-перше, воно відбувається без безпосереднього контакту зі співрозмовником, а тому виключає інтонацію, міміку і жести, сприймання реакції читача, його репліки, які мають важливе значення для усної мови. По-друге, у письмовому мовленні зміст і ставлення до нього потрібно висловити на папері. Таким чином, текст може бути більш розгорнутим, ніж вираження думки через усне монологічне повідомлення. Під час створення тексту також важливо зважати на майбутнього читача, дбати про те, щоб письмові знаки були зрозумілі передбачуваному читачеві. Тому письмове мовлення має складну структуру порівняно з усним: вживання його вимагає від людини, автора письмового повідомлення, розгорнутого, послідовного, повного логічного висловлення думок, суворішого дотримання правил граматики, добирання слів і висловлювань [30].

Розглядаючи спосіб мовлення у реальному житті, комунікація між мовцями у суспільстві ХХІ століття часто здійснюється саме у писемній формі. Люди надають перевагу комунікації у месенджерах, соціальних мережах, використовуючи при цьому для вираження думки додаткові атрибути. Якщо в усному мовленні пропуски окремих слів можна заповнити певними виражальними засобами (міміка, жестикулювання тощо), то такі пропуски роблять письмове мовлення незрозумілим. Саме тому учасники комунікаційної взаємодії використовують анімовані та текстові наліпки, емодзі, які б краще допомогли співрозмовнику зрозуміти стан людини.

По суті, письмове мовлення – це найбільш довільний різновид мовлення. Для того, щоб успішно побудувати письмову комунікацію потрібно опанувати засоби створення тексту. Письмове мовлення опирається на усне, не тільки доповнює, а й зумовлює певну його перебудову. Для значного відсотка людей, залежно від їх освіти та змісту діяльності, письмово висловитися часом важче, ніж усно. Тому опанування культури мовлення повинно включати навчання письмовому мовленню.

Зовнішнє мовлення – це усне та письмове мовлення, які набувають форми діалогу чи монологу. Однак, крім зовнішнього мовлення, виокремлюють ще і внутрішнє – вся та мовна діяльність, що виконує психологічно внутрішні функції. За Л. Виготським, внутрішнє мовлення за психологічною природою є певним утворенням, особливим видом мовленнєвої діяльності, що має специфічні особливості та перебуває у складних відношеннях з іншими її видами. Внутрішнє є мовленням для себе, й цьому його специфічна особлива функція. Внутрішнє мовлення – процес, що утворюється динамікою думки із зовні всередину, процес «перетворення мовлення в думку» [14].

Одним з основних показників внутрішнього мовлення є те, що воно беззвучне, не вимовляється вголос, хоча нерідко його виявляє шепотіння, а іноді воно починає звучати, переходячи в розмову із самим собою. Це трапляється у випадках великого напруження думки, яке супроводжується

виразними емоціями. За своєю структурою внутрішнє мовлення відрізняється від зовнішнього тим, що дуже скорочене, уривчасте, адже у ньому опускається більшість другорядних членів речення. Саме через це воно справляє враження незв'язності та незрозумілості для іншого суб'єкта розмови, нерідко в реченні залишається один тільки підмет або присудок, що є центром думки, навколо якого об'єднуються образи.

Можливість наявного скорочення під час внутрішнього мовлення пов'язується із тим, що людині, яка перебуває в стані обдумування, добре відомо, про що йдеться. Тому й немає нібито потреби розгорнуто викладати свої думки для себе. Звичка думати певним «скороченим» способом має і деякі недоліки. До прикладу, іноді цілком зрозуміле при внутрішньому мовленні за його спрощеною та скороченою синтаксичною структурою є незрозумілим для інших людей, особливо коли доводиться переказувати зміст думки іншим людям. Так, окремі моменти не зовсім зрозумілі, думки неаргументовані, логічно непослідовні [30].

По суті, внутрішнє мовлення виступає зв'язком людини із собою. Процеси самопізнання і самоаналізу нерідко потребують фіксації в моменті. Навіть у дитинстві батьки пропонують дітям подумати над своєю поведінкою, якщо вважають якийсь їх вчинок нерозсудливим і незрозумілим. Самоідентифікація через внутрішнє мовлення підштовхує людину до аналізу власних вчинків, думок, спостережень, що трапляються у переглянутих фільмах, прочитаних книгах, прослуханих лекціях тощо. Перш ніж увійти в комунікацію з іншими, важливо прислухатися і до себе, в чому внутрішнє мовлення відіграє важливу роль. Саме такий процес допоможе з легкістю вливатися у нові комунікації, адже так це зможе продемонструвати, що духовний та інтелектуальний рівень мовця здатен прогресувати.

Для вияву власної думки у будь-якому середовищі важливо вміти увиразнювати мову. З ранніх років життя ми вчимося культури мови і мовлення, яка впливає на подальше наше спілкування. У суспільстві загальноприйнятим є етикет мовлення, який передбачає зв'язаність думки, багато

словесне наповнення і розуміння сказаного. Так, важливим є використання підручників, читання книг, перегляди пізнавальних програм, прослуховування корисних аудіо лекцій, які впливають на формування особистості, допомагають збагатити лексичний запас ще з дитинства.

До прикладу, Іван Огієнко пов'язує мову з духовною культурою особистості. За його словами, «сила нації – в силі її культури. Соборна літературна мова – найміцніший ґрунт для зросту здорової духовної культури, а тому кожний громадянин, що хоче щастя своєму народові, мусить повсякчас працювати й для збільшення культури своєї літературної мови» [33, с. 43]. У своїх науково-методичних працях науковець подає практичні рекомендації як краще запам'ятати навчальний матеріал у дитячі роки, як краще розвивати пам'ять, як ефективніше «переносити» на папір свої думки, як поєднувати індивідуальні та колективні методи навчальної роботи. Крім того, І. Огієнко акцентує, що допоможе подати та засвоїти новий матеріал, щоб зменшити обсяг домашніх завдань. З метою розвитку культури мовлення у підручниках застосовують малюнки, щоб діти вчилися передавати свої думки в усній і письмовій формі, складаючи невеликі змістовні оповідання. У підручниках науковець скеровував учителів подати дітям за два роки навчання найголовніші основи українського правопису, навчити їх грамотно писати рідною мовою.

Аби підвищити розумовий рівень здібностей у дитячому віці і вплинути на якість знань учнів І. Огієнко радив поєднувати як словесні, так наочні та практичні методи навчання: використовувати роботу з підручником, зв'язний виклад, аналіз мовних явищ, ілюстрації, писати на уроці твори. Таким чином, науковець доводить, що багатство знань з малих літ формують особистість, яка здатна вступати у комунікацію, не боячись тиску суспільства, адже зможе вільно виявляти свої думки.

Отже, мовлення і суспільство перебувають у тісному взаємозв'язку між собою. В будь-якій суспільній сфері, куди б не проникла мова, вона реалізується через мовлення. Виконуючи надважливі функції у суспільстві,

мовлення спрямоване на реалізацію фактичної (застосування етикетно-мовних формул питань-відповідей при розмові), гносеологічної (обмін досвідом), репрезентативної (використання найменування різних предметів, понять і явищ) прагматичної (демонстрація власного ставлення до висловлювання і впливу на співрозмовника) тощо. Спілкування у суспільному середовищі може здійснюватися через усне та писемне мовлення, що виражаються у зовнішніх виявах: це власне діалогічні чи полі логічні ситуації (діалогічне мовлення) чи промови, публічні виступи, звернення (монологічне мовлення). Не менш важливим є процес внутрішнього мовлення, адресованого на себе, що допомагає у подальшому легше взаємодіяти із людьми у соціумі. Аби не боятися суспільної думки й легко висловлювати власні міркування, про культуру мовлення треба дбати змалку: у цьому допомагають наочні засоби, посібники, підручники, лекції, які з малих років збагачують лексичний запас дитини.

1.2. Особливості розвитку мовлення дітей граматичної структури мовлення дітей передшкільного віку

Дошкільний вік – це період активного засвоєння дитиною мови, формування та розвитку всіх аспектів мовлення – фонематичного, лексичного, граматичного. Зазначимо, що володіння рідною мовою в передшкільному віці допоможе у вирішенні можливих проблем психічного, естетичного та морального виховання дітей у найважливіший період розвитку. У дошкільному віці коло спілкування дитини розширюється. Стаючи більш незалежними, діти виходять за межі близьких родинних зв'язків і коло їхнього спілкування збільшується, особливо з однолітками. Це вимагає від дитини повного опанування засобами спілкування, основним з яких є мовлення [20].

Мовлення – це процес спілкування, який виникає під впливом потреби у вираженні своїх думок. Мовлення є одним із показників розвитку дитини. Воно реалізує важливі потреби дитини: комунікативну, інформаційну, пізнавальну, розвивальну. Найважливіша функція мовлення – комунікативна, адже воно є засобом вираження думок [5].

Своєчасне і повноцінне формування мовлення у дошкільному віці – це одна з важливих умов правильного розвитку дитини та її подальших успіхів у навчанні. Будь-які проблеми в розвитку мовлення дитини впливають на її подальшу поведінку і діяльність.

Розвиток мовлення для дитини відіграє велику роль, адже воно є основним засобом досягнення бажань особистості. Мовлення дошкільника розглядається як розвиток навичок розуміння та використання мови: розвиток фонематичного слуху, аналізу звуків, словникового запасу, граматичних категорій, комунікативних навичок, умінь та навичок зв'язного мовлення.

Своєчасне засвоєння мови є основою розумового розвитку дитини, запорукою її повноцінного спілкування із зовнішнім світом. Правильне, виразне мовлення дає дитині можливість використовувати її якомога ширше, спілкуючись дошкільнята формуються як особистості успішніше. Вся діяльність людини безпосередньо пов'язана з мовою, яка з перших років життя має відповідний вплив на діяльність і змінює її поведінку. Боротьба за правильне мовлення дошкільника – одна з важливих форм роботи над загальною мовною культурою дітей дошкільного віку. Особливо важливо працювати над розвитком розмовної мови в дошкільний період. Якщо дитина не володіє мовою в повному обсязі, то вона не зможе набути міцних і глибоких знань з основ наук в школі [6].

Розвиток мовлення дошкільнят відбувається протягом кількох вікових періодів. Найважливіший період – від одного до чотирьох років, коли дитина засвоює основні закони мовлення. Дитина постійно перебуває у процесі взаємодії зі світом та оточуючими людьми. Так вона отримує нові враження і здобуває досвід, а отже, відбувається розвиток її розумових здібностей і,

відповідно, мовлення. Діти дошкільного віку дуже допитливі, вони люблять розповідати й слухати казки чи історії про рослини і тварин [38].

Періоди розвитку мовлення дитини співвідносяться з принципами періодизації загального психічного розвитку. Л. Виготським була висловлена думка про функціональну різноманітність мовлення. Мовлення дитини багатofункціональне. Кожній функції відповідають певні мовленнєві засоби: функціональна зміна мовлення обов'язково приводить до зміни його структури, тобто його форми. Розвиток мовлення відбувається за принципом диференціації функцій. Стосовно даного періоду спостерігаємо кілька бачень даного питання. Так, О. Нещерет виділяє дошкільний вік, до якого відносяться діти з 4 до 6 років. Інший варіант цієї проблеми у Т. Кричківської: дошкільний вік – 3-7 років [4].

У розвитку мовлення дитини існують певні закономірності, які проявляються насамперед у поступовому процесі. Умовно в процесі опанування мовленням дитини можна відзначити кілька етапів. На першому підготовчому етапі відбувається дозрівання мовного апарату, який бере участь у мовленнєвому акті: центральний відділ – кора головного мозку, а периферичний відділ – слух та органи, що беруть участь у вимові звуків (дихання, голос, артикуляція). Наступний етап – розвиток розуміння мовлення і на цій основі поява перших усвідомлених слів. Від кількісного словникового запасу – до якісного фразового мовлення рухається розвиток мовлення дітей передшкільного віку (спочатку воно носить ситуативний характер, недостатньо повне). Останній етап – наявність достатнього словникового запасу, вміння користуватися монологом, його правильне граматичне оформлення, чітка і виразна вимова звуків [1].

Під граматичною стороною мови розуміють словник і граматично правильне його використання.

Словник - це слова (основні одиниці мовлення), якими дитина позначає предмети, події, явища, ознаки навколишнього середовища.

Словник може бути пасивним і активним. Пасивний – це можливість дитини розуміти слова, активний - вживати їх у мовленні. Рівень розвитку словника визначається кількісними і якісними показниками.

Граматична сторона мовлення – це система взаємодії слів між собою в словосполученнях і реченнях. Є морфологічний і синтаксичний рівні граматичної системи. Морфологічний рівень передбачає вміння володіти прийомами словозміни та словотворення, синтаксичний - вміння складати пропозиції, граматично правильно поєднувати слова в реченні.

Розвиток мовлення протікає в кількох напрямках: покращується його практичне використання у спілкуванні з іншими людьми, мова стає основою для перебудови психічних процесів, інструментом мислення. За певних умов виховання дошкільник починає не тільки користуватися мовленням, а й будує його структуру, що важливо для подальшого набуття навичок читання та письма. У дошкільний період словниковий запас дитини неухильно зростає. У порівнянні з раннім дитинством словниковий запас дошкільника зазвичай потроюється. Розвиток словникового запасу безпосередньо залежить від умов життя та виховання; індивідуальні особливості тут помітніші, ніж у будь-якій іншій сфері психічного розвитку [15].

До 4-5 років дитина практично повністю оволодіває граматичною будовою рідної мови. Потрібно звертати увагу, чи правильно дитина оформлює речення (за граматичною будовою): чи користується словотвором для утворення нових слів, чи узгоджує правильно слова, чи звертає увагу на помилки у власному та чужому мовленні, чи вміє виправляти допущену помилку, чи не пропускає головні члени речення.

Формування синонімії – є однією з важливих проблем мовного розвитку. Діти з нормальним мовним розвитком часто підбирають декілька синонімів до одного слова-стимула.

Формування «граматичної будови мови (синтаксична структура речення)» здійснюється тільки на основі певного рівня розвитку дошкільника. Так, під час словозміни дитина насамперед повинна вміти розділяти

граматичні значення роду, числа, відмінку тощо), тому перш ніж почати використовувати мовну форму, вона повинна зрозуміти, що та форма означає.

Паралельно з розвитком мовлення розвивається пам'ять, мислення, уява дитини. Граючись вона часто супроводжує свої дії словами, або цілими фразами. У процесі засвоєння нових слів дитина не тільки запам'ятовує їх, намагається встановити більш тісний зв'язок між предметом і словом, починає розуміти звукову сторону слів, прагне зрозуміти назви деяких предметів по своєму, тобто у дітей з мотивованим підходом до словникового запасу. Вона часто починає вживати слова, які не є її рідною мовою. На цьому етапі життя поліпшення всіх аспектів мовлення дитини триває. Вимова стає чіткішою, фрази більш детальними, а висловлювання – більш точними. Дитина не тільки виявляє істотні ознаки в предметах та явищах, але й встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними. Маючи добре розвинену активну мову, дошкільник намагається розповідати та відповідати на запитання, щоб аудиторія навколо нього була чіткою та зрозуміла, що він хоче їм сказати. Паралельно з розвитком самокритичного ставлення до свого мовлення дитина має більш критичне ставлення до мовлення однолітків. Описуючи предмети та явища, вона намагається передати своє емоційне ставлення до них. Збагачення та розширення словника відбувається не лише завдяки знанню нових предметів, їх властивостей та властивостей, нових слів, що позначають діяльність, а й шляхом назв окремих частин [5].

У повсякденному спілкуванні з дитиною у батьків є сотні можливостей вживати нові поняття і пояснювати, що вони означають. Це значно розширить активний словник дошкільника. Словотворчість дозволяє дитині краще зрозуміти мову і сприяє розвитку почуття ритму. Крім користі в мовному розвитку, це заняття приносить невимовне задоволення дітям. Емоційність мови, спільне придумування з мамою або татом нових слів завжди супроводжується сміхом і радісним настроєм. Батьки можуть успішно навчати дитину словесними описами. Дорослий може розповідати історії та описувати

те, що відбувається дошкільнику, подаючи приклад зв'язного висловлювання, а потім запропонувати йому подібним чином описати, що той бачить навколо.

До п'яти років словниковий запас дошкільника перевищує 2000 слів. Він починає розуміти та активно використовувати у мовленні абстрактні поняття. Дитина намагається зрозуміти значення загальних категорій: щастя, ненависть, ніжність, справедливість, любов. Дитина хоче зрозуміти значення слів, пояснити їх походження. Її починають цікавити усі характеристики слів: значення, звукова форма, милозвучність. На нашу думку, у цей період в мовленні дитини, крім простих речень, починають з'являтися і складні [38].

На шостому році життя мовлення дошкільника продовжує вдосконалюватися. Словниковий запас дитини у цьому віці збагачений узагальнюючими поняттями, систематизований. Крім цього, дитина вчиться змінювати іменник за відмінками, дієслова за особами тощо. Словниковий запас дошкільника 5-6 років збільшується до 3000 – 3500 слів. При цьому, він активно накопичує образні слова та вирази, стійкі фрази, вивчає граматичні правила та зв'язок слів у реченні. Дошкільники у цьому віці точно використовують слова, щоб передати свої думки, емоції та почуття. Вони можуть пояснити значення слів, незнайомих або близьких за значенням. Зазначимо, що незважаючи на досить великий запас слів, їх використання характеризується рядом особливостей: невідповідністю між активною та пасивною лексикою, неточним використанням слів [18].

Словниковий запас дитини дошкільного віку починає швидко збільшуватись не лише через використання іменників, а й дієслів, прикметників, займенників, числівників та сполучників. Зрозуміло, що розширення словникового запасу не мало б значення, якби дитина не оволоділа вмінням поєднувати слова у речення за правилами граматики. У дошкільному віці засвоюється морфологічна система рідної мови, дитина практично опановує основні ознаки типів відмінювання та дієвідмінювання. Водночас діти вивчають складні речення, сполучники та найпоширеніші суфікси.

Шестирічна дитина вдосконалює зв'язне, монологічне мовлення. Вона здатна без допомоги дорослого передати зміст короткої казки, оповідання, мультфільму, описати певні події, свідком яких вона стала. Прагнучи забезпечити належне розуміння висловлювання слухача, дитина охоче пояснює подробиці своєї розповіді і, зокрема, повторює її фрагменти [17]

У спілкуванні з однолітками та дорослими діти користуються помірною гучністю, але при необхідності можуть говорити голосніше і тихіше, тобто вони можуть порівнювати гучність своєї вимови, беручи до уваги відстань від слухача та характер мовлення. У повсякденному спілкуванні діти використовують помірний темп, але іноді мовлення дитини часто сповільнюється через тривалі невиправдані затримки, паузи. Однак у моменти емоційних потрясінь, під враженням від перегляду фільму, читання казки, вони діти не можуть контролювати своє мовлення в процесі висловлювання і говорять гучніше і швидше, ніж зазвичай. Вимова шестирічних дітей мало чим відрізняється від дорослих, труднощі помічаються лише тоді, коли в промові з'являються нові слова чи слова, які важко вимовляти, насичені комбінаціями звуків, які не чітко розрізняються у вимові. Але до сьомого, коли вони систематично працюють над вимовою, діти можуть це робити досить добре.

Одна з основних функцій мовлення, що розвивається в дошкільному віці – комунікативна. Вже в ранньому дитинстві дитина використовує мовлення як засіб спілкування. Однак вона спілкується тільки з близькими людьми. Спілкування в цьому випадку виникає в конкретній ситуації, в якій беруть участь дорослі та дитина. Спілкування в певній ситуації про певні види діяльності, предмети чи явища відбувається за допомогою ситуативного мовлення [7].

Ситуативне мовлення зрозуміле співрозмовникам, але, зазвичай, незрозуміле для незнайомих. Ситуативність може проявлятися в мовленні дитини в різних формах. Наприклад, типовою ознакою ситуативного мовлення є втрата суб'єкта. У більшості випадків він замінюється займенником. Слова

«він», «вона» та «вони» часто неможливо визначити точно, не зрозуміло кому належать ці займенники у контексті.

У міру розширення кола спілкування та зростання пізнавального інтересу діти набувають контекстуального мовлення. Контекстне мовлення описує ситуацію дуже всебічно, тому вона зрозуміла без прямого сприйняття. Діти починають висувати вимоги до себе і намагаються застосувати їх до побудови історій. Оволодівши правилами побудови контекстного мовлення, діти не припиняють використовувати контекстне мовлення. У разі прямого спілкування ним також користуються дорослі.

Особливий вид – це пояснювальне мовлення дитини. Перед початком навчання дітям потрібно пояснити своїм одноліткам багато речей, наприклад, ведення майбутніх ігор, використання іграшок тощо. Часто навіть невеликі непорозуміння можуть призвести до взаємного невдоволення оратора та слухача. Пояснювальне мовлення вимагає певних презентацій, відбору та вказівок щодо основних зв'язків, які повинен розуміти співрозмовник [18].

Основною характеристикою дітей дошкільного віку є поява мовлення регулювання (регулювання та диференціаційного впливу) та планування. Рольова гра вимагає злагодженого виконання правил, що, безперечно, сприяє формуванню функцій мовного планування. Функція планування полягає в тому, що мовлення дітей дошкільного віку стає засобом планування та регулювання їх реальної поведінки. Мовлення зливаючись із мисленням дитини починає виконувати цю функцію.

Мислення дитини в ранньому дитинстві включено до його практичної предметної діяльності. Що стосується слів, то у процесі вирішення проблеми це проявляється у вигляді прохання про допомогу у дорослих. До кінця раннього дитинства в словах дітей з'явиться багато слів. Вигуки які робить дитина виражають її ставлення до того, що відбувається, а частково слова, які виражають дії та їх результати [7].

Взаємозв'язок мовлення і змісту посилюється з віком. Потреба в словесному вираженні відрізняється в різних видах діяльності. Займаючись

своєю іграшкою, дошкільник веде з нею діалог. Така одностороння розмова може бути внутрішньою, не вираженою словами. Але частіше дитина вимовляє вголос всі свої звернення до іграшки. Інші умови пропонує гра з однолітками. Необхідно звертатися до партнера, також важливо його почути, обмінюватися інформацією. Якщо в молодшому дошкільному віці словесне спілкування в грі просте і може обмежуватися рольовою участю, то старші дошкільнята часто використовують пояснювальне мовлення. Діти цієї категорії вже володіють побутовим словниковим запасом і використовують прості фрази. Їхнє мовлення диференціюється в назвах предметів, діях, окремих ознаках. Дошкільники також використовують займенники, сполучники, прості прийменники в їх елементарних значеннях. Діти 5-6 років відповідають на питання по картинці, розповідають про свою сім'ю, про знайомі події у навколишньому світі. Фразове мовлення дітей характеризується недоліками лексико-граматичного та фонетико-фонематичного розвитку. Отже, у них ще наявні певні стійкі відхилення мовленнєвої функції.

Загалом мовлення дошкільників (від 4 до 6 р.) має такі особливості:

- відбувається засвоєння всіх сторін мови, формуються її нові форми та вдосконалюються функції мовлення;
- дитина повністю оволодіває фонемним складом мовлення, правильно чує та вимовляє звуки;
- активно розширюється лексика дитини при опорі на її чуттєвий та практичний досвід;
- засвоєння граматики полягає в оволодінні парадигмою форм іменників та дієслів, що спирається на виділення морфемного складу слова;
- складається пізнавальне ставлення до мови (дитина пізнає закони рідної мови в процесі словесного експериментування);
- формуються нові форми мовлення контекстна та пояснювальна, що становлять основу зв'язного мовлення дитини;

- розвивається регулююча (свідоме виконання інструкцій дорослого, поява самоінструкцій); плануюча (випереджує практичну дію) функції мовлення;

- мовлення інтегрується та диференціюється із іншими інтелектуальними процесами [18].

У повсякденному спілкуванні з дитиною у батьків є сотні можливостей вживати нові поняття і пояснювати, що вони означають. Це значно розширить активний словник дошкільника. Словотворчість дозволяє дитині краще зрозуміти мову і сприяє розвитку почуття ритму. Крім користі в мовному розвитку, це заняття приносить невимовне задоволення дітям. Емоційність мови, спільне придумування з мамою або татом нових слів завжди супроводжується сміхом і радісним настроєм. Батьки можуть успішно навчати дитину словесними описами. Дорослий може розповідати історії та описувати те, що відбувається дошкільнику, подаючи приклад зв'язного висловлювання, а потім запропонувати йому подібним чином описати, що той бачить навколо.

За програмою «Українське дошкілля» впродовж четвертого року життя відбувається подальше формування граматики дитячого мовлення. Дошкільники засвоюють такі відмінкові форми: знахідний відмінок із прийменником «на», родовий відмінок із прийменниками «до», «від», «замість»; давальний відмінок із прийменником «по»; правильно узгоджує прикметник у роді, дієслова минулого часу; зникає змішування родів при займеннику «я», що спостерігалось раніше. Серед поширених речень значне місце посідають речення з однорідними членами. Найтиповішою формою висловлювання є просте поширене речення. Буває, що діти об'єднують два речення, які за змістом навіть не пов'язані між собою. При цьому, у програмі основними завданнями цього періоду є:

- розвивати розуміння граматичних форм, формувати вміння і правильно вживати їх у мовленні;
- формувати здатність поєднувати іменники з прикметниками в роді та числі, вживати прийменники: до, на, від, замість, по;

- вчити правильно вживати іменники знахідного й орудного відмінків;
- розвивати здатність правильно будувати прості поширені речення зі сполучниками складносурядні й складнопідрядні речення;
- продовжувати роботу над правильним вживанням іменників у різних відмінкових формах, іменників із прикметниками;
- вчити утворювати називний відмінок множини іменників, у яких змінюються голосні або приголосні (гра-ігри, ім'я-імена);
- удосконалювати вживання дієслів зі змінами в основі, утворювати дієслівні форми (їсти — їм, скакати — скачу, дихати - дихаю, дихаєш, дихає, дихай);
- вчити утворювати дієслова 1-ої, 2-ої, 3-ої особи множини теперішнього та минулого часу дійсного способу (гуляємо, гуляєте, гуляють, гуляли);
- вчити утворювати ступені порівняння прикметників (довгий – довший, високий – вищий);
- вчити утворювати присвійні прикметники (татів, бабусин, Андріїв).

Головною формою спілкування на п'ятому році залишається діалогічне мовлення. У першій половині року переважає ситуативне мовлення. Зі зміною основного типу діяльності (предметно-маніпулятивної на сюжетно – рольову гру) утворюються нові форми мовленнєвих дій у структурі мовленнєвої діяльності, а саме:

1. Висловлювання, що коментують власні ігрові дії дитини;
2. Висловлювання, що корегують дії партнера;
3. Висловлювання, що планують дії та розподіл ролей.

Мовлення пов'язане з безпосереднім досвідом дітей, що відображається у формах мовлення, для якого характерні неповні речення. У розповідях дитини поєднуються факти на запропоновану тему з фактами з власного досвіду. Під час самостійних монологічних висловлювань дітям властиве порушення логіки викладу. Проте вони здатні встановлювати елементарні залежності між смисловими частинами окремого речення або між реченнями. Освітніми завданнями цього періоду є:

Вчити дитину вести діалог, розвивати вміння слухати й розуміти мовлення, звернене до неї, вступати в розмову і підтримувати її, відповідати на запитання її самому запитувати, пояснювати:

- розвивати монологічне мовлення: формувати вміння слухати і розуміти зв'язні тексти, будувати самостійні висловлювання різних типів;
- сприяти вмінню дітей легко і вільно вступати у спілкування з дорослими та дітьми, вчити висловлювати свої прохання реченнями, зрозуміло відповідати на запитання дорослих, вставляти потрібну репліку;
- вчити брати участь у колективній бесіді, розповіді; переказувати зміст добре відомих казок, оповідань за допомогою навідних запитань.

Зазвичай до 6 років дитина вже оволоділа вимовою всіх звуків, але є деякі діти в яких недостатньо артикуляційно сформований звук [р] та шиплячі звуки. У дошкільників 5-6 років достатньо розвинені мовленнєве дихання, фонематичний слух, артикуляційний апарат. Діти диференціюють близькі фонемі, регулюють силу голосу відповідно до ситуації. Дитина усвідомлює дефекти своєї вимови, і критично ставиться до неї. Через порушення вимови діти замінюють під час мовлення слова з дефективним звуком іншими словами, подібними за значенням (замість «машина» – «автомобіль»). Діти активно грають зі звуками, інтонаційно промовляють звук у слові, аналізують звуковий склад слів, виокремлюють перший і останній склад. Шостий рік життя звуки у слові, добирають слова з потрібним звуком, диференціюють поняття «звук», «слово». Освітні завдання програми у цей період є:

- розвиток звукової виразності мовлення (силу голосу, його тембр, темп, ритм, мелодіку, навички використання різної інтонації, чітку дикцію);
- удосконалювати артикуляцію звуків, диференціацію подібних за звучанням звуків;
- продовжувати ознайомлювати дітей зі словом, вправляти у вмінні виокремлювати слово як самостійну смислову одиницю із потоку слів, учити правильно визначати наголос;

- ознайомлювати з реченням, вчити виокремлювати його з мовлення як смислову одиницю, складати речення, графічно його зображати;
- ознайомлювати зі складовою будовою слова, вчити вмінню роби ти поділ слів на склади, працювати зі складовими схемами слів;
- ознайомлювати зі звуковою будовою слів (голосні, тверді та м'які приголосні звуки), формувати навички проведення звукового аналізу слів.

Розвиток мовлення у дитини відбувається як процес оволодіння рідною мовою, багатством словника і граматичних форм, необхідних для розуміння і вміння висловити свої думки, бажання. Мовлення розвивається в процесі повсякденного спілкування дитини з дорослими й однолітками. Успіх розвитку мовлення забезпечується не тільки багатством і правильністю мовлення дорослого, але і зростаючими потребами дитини. Потреба в спілкуванні, бажання дізнатися, зрозуміти нове, прагнення бути зрозумілим є тими мотивами, які спонукають дитину до активного оволодіння мовою.

«Дитина в дошкільні роки» - це програма нового типу. Програма зорієнтована на цінності та інтереси дитини, урахування вікових можливостей, на збереження дитячої субкультури, на ампліфікацію дитячого розвитку, взаємозв'язок усіх сторін життя малюка. Спілкування дитини з дорослими та однолітками розглядається як основа соціального розвитку. У параграфі «Соціалізація» визначено завдання щодо соціально-емоційного розвитку та становлення регуляторного досвіду малюка в сім'ї та дошкільному навчальному закладі. Розвиток мовлення дитини дошкільного віку є засобом, за допомогою якого встановлюються контакти, налагоджуються стосунки між дитиною й дорослим, дитиною й дитиною. Він також розглядається у розділі «Соціалізація».

Новим у програмі є напрям «Риторика», який відноситься до варіативної частини. В основу розробки була покладена сучасна риторика, яка об'єднала в єдине ціле різні знання про людину з теорії комунікації, психології спілкування, лінгвістики, етики, соціології, логіки, семіотики тощо. Наразі, в

умовах колосальних можливостей відкритості й доступності інформаційного простору риторика вчить спілкуванню в процесі розвитку нашого суспільства. Проте незмінним для сучасної риторики є те, що в центрі — особистість, яка спілкується.

Розвиток пізнавальної активності дошкільників – одна з найактуальніших проблем в дитячій психології, адже взаємодія людини з навколишнім світом можлива завдяки його активності та діяльності в соціумі, саме активність є неодмінною передумовою формування розумових якостей особистості, її самостійності та ініціативності.

Інформатизація сфери освіти набуває фундаментальне значення в умовах динамічно – мінливого світу, постійного вдосконалення і ускладнення технологій. Завдяки перетворенням все ширше проявляється роль інформаційних технологій не тільки в системі шкільної, а й дошкільної освіти.

Інформаційні технології в освітньому процесі з дітьми дошкільного віку вдосконалюють способи і засоби організації дитячої діяльності, забезпечують всебічний розвиток особистості дитини – дошкільника, а також готують його до життя в інформаційному суспільстві. Тому використання інтерактивних технологій є ефективним засобом розвитку пізнавальних інтересів сучасних дошкільнят.

Головною метою впровадження інтерактивних технологій є створення єдиного інформаційного простору навчального закладу, системи, в якій задіяні і на інформаційному рівні пов'язані всі учасники навчально-виховного процесу: адміністрація, педагоги, вихованці та їх батьки.

Безмежний пізнавальний інтерес сучасного дошкільника успішно реалізується через використання сучасних інтерактивних вправ та віртуальних технологій, серед яких важливе місце займають віртуальні технології навчання, які несуть в собі потенціал основного інструменту в освіті, спроможного на революцію в навчанні як дошкільників, так і школярів. Вихователі можуть використовувати віртуальну й доповнену реальність для взаємодії дітей з різними об'єктами в тривимірному просторі. Наприклад, під

час вивчення Сонячної системи діти зможуть не просто розглядати малюнки, а по-справжньому зануритися у космічний простір завдяки шолому віртуальної реальності.

Українська освіта наразі робить тільки перші кроки в напрямку використання новітніх технологій. Існує низка проблем, які заважають впроваджувати технології віртуальної та доповненої реальності в освітніх закладах. Справді, Google Play та App Store пропонують велику кількість мобільних застосунків з доповненою реальністю, а в магазинах представлено широкий вибір VR-пристроїв. Але попри це україномовного контенту все ще недостатньо для проведення повноцінних інтерактивних занять.

Отже, мовлення і суспільство перебувають у тісному взаємозв'язку між собою. Немає жодної суспільної сфери, куди б не проникала мова, реалізуючись у мовленні. Виконуючи наважливі функції у суспільстві, мовлення спрямоване на реалізацію фактичної (застосування етикетно-мовних формул питань-відповідей при розмові), гносеологічної(обмін досвідом), репрезентативної (використання найменування різних предметів, понять і явищ) прагматичної(демонстрація власного ставлення до висловлювання і впливу на співрозмовника) тощо. Спілкування у суспільному середовищі може здійснюватися через усне та писемне мовлення, що виражаються у зовнішніх виявах: це власне діалогічні чи полі логічні ситуації (діалогічне мовлення) чи промови, публічні виступи, звернення (монологічне мовлення). Не менш важливим є процес внутрішнього мовлення, адресованого на себе, що допомагає у подальшому легше взаємодіяти із людьми у соціумі. Аби не боятися суспільної думки і легко висловлювати власні міркування, про культуру мовлення треба дбати змалку: у цьому допомагають наочні засоби, посібники, підручники, лекції, які з малих років збагачують лексичний запас дитини.

Висновки до першого розділу

Таким чином, дошкільний етап у житті дитини є періодом інтенсивного розвитку комунікативних якостей і функцій мовної діяльності, практичних мовних навичок, усвідомлення мовної діяльності. Розвиток мовлення у дитини відбувається як процес оволодіння рідною мовою, багатством словника і граматичних форм, необхідних для розуміння і вміння висловити свої думки, бажання. Розвиток мовлення удосконалюється в процесі повсякденного спілкування дитини з дорослими і однолітками. Успішний розвиток мовлення забезпечується не тільки багатством і правильністю мовлення дорослого, але і зростаючими потребами дитини. Потреба в спілкуванні, бажання дізнатися, зрозуміти нове, прагнення бути зрозумілим є тими мотивами, які спонукають дитину до активного оволодіння мовою.

Отже, мовлення і суспільство перебувають у тісному взаємозв'язку між собою. Немає жодної суспільної сфери, куди б не проникала мова, реалізуючись у мовленні. Виконуючи важливі функції у суспільстві, мовлення спрямоване на реалізацію фактичної (застосування етикетно-мовних формул питань-відповідей при розмові), гносеологічної(обмін досвідом), репрезентативної (використання найменування різних предметів, понять і явищ) прагматичної (демонстрація власного ставлення до висловлювання і впливу на співрозмовника) тощо. Спілкування у суспільному середовищі може здійснюватися через усне та писемне мовлення, що виражаються у зовнішніх виявах: це власне діалогічні чи полі логічні ситуації (діалогічне мовлення) чи промови, публічні виступи, звернення (монологічне мовлення). Не менш важливим є процес внутрішнього мовлення, адресованого на себе, що допомагає у подальшому легше взаємодіяти із людьми у соціумі. Аби не боятися суспільної думки і легко висловлювати власні міркування, про культуру мовлення треба дбати змалку: у цьому допомагають наочні засоби, посібники, підручники, лекції, які з малих років збагачують лексичний запас дитини.

РОЗДІЛ 2.

ІНТЕРАКТИВНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ЯК НОВИЙ ПІДХІД ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

2.1. Використання інтерактивних завдань та 3D технологій у розвитку мовлення дітей передшкільного віку

У навчальному процесі закладів дошкільної освіти важливо, щоб функціонували інформаційні системи, що використовують комп'ютерні технології, адже вони відіграють дуже важливу роль: реалістична картинка підвищує мотивацію і успіхи в отриманні знань, за умовою повного залучення в початковий процес, стимулює мозкову діяльність. Інтерактивні завдання – є перспективним освітнім методом серед сучасних інформаційних технологій, яка пропонується як нове освітнє середовище, яка моделюється комп'ютером і в якій всі об'єкти представлені в трьох вимірах.

В даний час існує декілька варіантів систем віртуальної реальності:

- звичайна (класична) віртуальна реальність (Virtual Reality - VR), де користувач взаємодіє з віртуальним світом, який існує лише всередині комп'ютера;
- доповнена, або комп'ютерно-опосередкована, реальність (Amended Reality – AR), де інформація, що генерується комп'ютером, накладається поверх зображень реального світу;
- змішана реальність (Mixed Reality – MR), де віртуальний світ пов'язаний з реальним і включає його у собі [45].

Технологія AR відносно проста, розпізнає заданий образ реального світу (наприклад, координати GPS або ілюстрацію з підручника) і накладає на цей образ об'єкта віртуального світу. Разом з тим вона дозволяє кожному здійснювати її допомогою цікаві проекти (наприклад, збагачувати

мультимедійним змістом на екрані смартфона зображення у звичайному паперовому підручнику).

Технологія змішаної реальності (MR) відрізняється від VR та AR. Тут гарнітура MR безперервно сканує навколишній світ, розпізнає навколишні об'єкти і будує їх тривимірні моделі. Потім образи віртуального світу накладаються на об'єкти реального світу, щоб зробити їх більш інформативним. Технологія MR поєднує (змішує) інформацію з реального світу з інформацією з віртуальної реальності, що відкриває перед користувачем безліч нових можливостей. Наприклад, ця технологія може зробити об'єкти реального світу на екрані користувача інтерактивними, дозволяє йому взаємодіяти з реальним світом через віртуальний.

Таким чином, змішана реальність привносить компоненти цифрового світу у реальний світ, який оточує людину. Технологія MR сьогодні виходять на ринок та обіцяють стати повсякденним цифровим інструментом для багатьох робочих місць [45]. Інтерактивні технології роблять навчання наочним, дозволяють активізувати учнів, повніше залучити їх до освітнього процесу. Ці технології спрощують спільну роботу людей, які знаходяться на відстані.

Специфічною рисою цього середовища є зміна зображень в режимі реального часу і переживання ефекту присутності. VR імітує як вплив, так і реакції на цей вплив [44]. Упродовж останніх років технології віртуальної реальності все більше і більше використовуються під час навчання.

Ще донедавна рецепція інтерактивних технологій зводилися до використання електронних підручників і тестових оболонок, проте зараз застосовують часто також мультимедійні матеріали, в окремих випадках – комп'ютерні віртуальні симулятори і тренажери.

На даний момент ця база залишається не до кінця вивчена, є безліч відкритих питань, пов'язаних з повсюдним впровадженням інтерактивних технологій в різні сфери життєдіяльності сучасного суспільства, в тому числі і в освіті. Одним з таких є необхідність узагальнити накопичений досвід

вивчення можливостей використання VR-технологій в освітньому процесі, їх позитивні і негативні сторони. Серед найвідоміших способів створення віртуальної реальності є «Sensorama» – мультисенсорна платформа, яку розробив кінематограф М. Хейліг. Вона з'явилася ще в 60-х роках ХХ століття. Її особливість полягає у тому, що дає можливість отримати мультисенсорний віртуальний досвід: поєднує візуальний, аудіальний, нюховий, тактильний і кінестетичний досвіди. Цей пристрій може показувати «кіно майбутнього», а тому зацікавив чимало науковців, котрі глибше досліджували цей сервіс і створювали удосконалені його версії, наприклад, американський вчений А. Сазерленд створив систему «віртуальної реальності», замінивши інфрачервону камеру комп'ютерними зображеннями, а в 1989 р. Джарон Ланьє ввів сам термін «віртуальна реальність». Із часом це почало розвиватися у динамічному темпі, що призвело до появи смартфонів завдяки повсюдному використанню яких віртуальна реальність набула широкого застосування не лише в освіті, а й у таких сферах, як: розваги, в тому числі комп'ютерні ігри, охорона здоров'я, управління роботами, музеї, автомобілебудування, магазини, військова справа тощо.

Залучення віртуальної реальності як інтерактивного середовища для навчання дошкільнят відкриває нові можливості, проте насправді є складним, оскільки потребують багато часу, сил та компетентності.

Загалом виокремлюють п'ять основних переваг застосування ключових новітніх технологій AR/VR (технологій доповненої та віртуальної реальності) під час навчання:

- наочність: за допомогою 3D-графіки можна із деталями подати нову інформацію для дошкільнят, аби краще засвоїти новий матеріал, зокрема під час розвитку мовлення. Віртуальна реальність дає можливість не лише подати цікаву інформацію, відомості про саме явище, але також продемонструвати його з будь-якою мірою деталізації;
- безпека: можливість віртуально формувати таке середовище, котре проковує і мотивує до навчальної діяльності у ігровій формі;

- залучення: за допомогою таких технологій можна залучити одночасно більше двох дітей, також змінювати сценарії, впливати на хід експерименту або вирішувати завдання в ігровій і доступній для розуміння формі. Під час такого заняття можна побачити очима елементи фантастичного, нереального чим мотивувати навчальну діяльність;

- фокусування: можливість цілком зосередитися на матеріалі і не відволікатися на зовнішні подразники;

- віртуальні заняття: формує відчуття первинної присутності в віртуальному світі, тим самим проводити заняття в цифровій формі.

Ефективність такого навчання обумовлена тим, що заняття із використанням сучасних технологій формують підвищений інтерес до навчання, мотивацію та активізацію дошкільнят. Одним із відомих науковців, що досліджує вплив віртуальної реальності О. Юхвід на учнів під час навчання, зокрема програм на основі VR-технологій, вважає, що підвищений інтерес дітей до подібної форми занять й ентузіазм, з яким вони готуються до кожного заняття, вивчаючи теоретичний матеріал, формує потенційну можливість працювати у віртуальному середовищі.

Про використання VRAR-технологій в освіті говорять давно, але, здається, тільки зараз НУШ стають готовими до реального їх використання, а не закупівлю новомодного обладнання «щоб було». Зростає кількість мотивованих педагогів, які розуміють, що використовувати ті ж дидактичні засоби, що й 30 років тому, – неефективно. «Я не приймаю сучасні мультимедійні засоби у навчанні, але розумію, що не можна говорити з дітьми про досягнення у фізиці та показувати їм картинки на бересті» – цитата одного досить вікового педагога. Дедалі більше фахівців усвідомлює необхідність змінюватись і відповідати часу, давати інший матеріал у інших форм. Звичайно, не можна сказати, що віртуальна реальність – ліки від нерозуміння, але абсолютно точно віртуальна реальність – відмінний «вітамін», який у вмілих руках наставника допоможе залучити дитину, а також покаже дітям,

що педагог «у темі» – розуміється на технологіях і вміє правильно їх використати.

Навчальні програмні комплекси для дошкільнят, побудовані на основі інтерактивних технологій є унікальним явищем, адже дають можливість формувати новий підхід до самого процесу. У цьому процесі засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності дошкільнят є також інтерактивні інтелектуальні навчальні системи, побудовані на основі технології віртуальної реальності. Їх застосовують за допомогою або ж як спосіб когнітивної комп'ютерної графіки, головним завданням якої є стимулювання пізнавальних механізмів, творчого мислення, а не однозначну інтерпретація знань.

Часте застосування інтерактивних технологій (і інтерактивних завдань) є однією із системних вимог, що дають змогу забезпечити максимальний навчальний ефект при розумних витратах на розробку навчальних систем. Саме тому, віртуальна реальність постає ідеальним навчальним середовищем. Рецепція такої віртуальної моделі дає змогу якісно готувати заняття викладачами.

Навчання із використанням таких технологій дає змогу наочно проводити заняття, посилювати інтерес до рецепції нової інформації чи її закріплення. Як відомо, реципієнт 80% інформації отримує з навколишнього світу за допомогою зорової рецепції, з них запам'ятовує лише 20%, 40% з того, що бачить і чує, і 70% того, що бачить, чує і робить. У результаті відбувається повне залучення дошкільнят у навчальний процес, що підвищує їхню мотивацію й успіхи в отриманні знань.

Застосування методу інтерактивних завдань під час навчання передбачає перебудову самого навчального процесу відповідно до вимог і забезпечення технічного. Науковці окреслюють форми і способи застосування віртуальної реальності в освіті:

- очне навчання: під час такого типу можливе передання емпіричного матеріалу через віртуальні технології в локалізований спосіб, тобто може

проходити класична форма проведення заняття із частковим застосування таких технологій: показ презентації, перегляд відео, огляд віртуальної екскурсії та інші;

- дистанційне навчання: дає можливість глибше зануритися у надрі віртуального разом із іншими учнями; візуалізувати будь-яке тематичне наповнення та його рецепцію. У той час кожен із учасників зможе особисто бути присутнім у віртуальній аудиторії: вивчати новий матеріал, комунікувати і бачити одне одного. Це дасть змогу відчувати присутність, усувати кордони, які існують при навчанні через відеоконференції;

- змішане навчання: дає можливість на місці і віддалено вивчати той самий матеріал із тим е викладачем на учнями. Для цього аудиторії, класи повинні бути обладнані камерою для зйомки відео з можливістю його трансляції в режимі реального часу;

- самоосвіта – будь-який з розроблених освітніх курсів може бути адаптований для самостійного вивчення в домашніх умовах, звісно, разом із батьками, котрі у індивідуальному порядку можуть навчити дітей мовлення за допомогою певної сформованої бази.

Як бачимо, є чимало переваг застосування технологій віртуальної реальності під час навчання дошкільнят. У той же існує чимало потенційних проблем з технологічної точки зору. По-перше, кожна галузь наук, дисципліна має відповідне базове наповнення, а його оцифрування потребує ресурсів, затрати чимало часу для розробки кожного заняття, добору відповідних інтерактивів та способу реалізації у віртуальному просторі. Тому тут потрібен системний підхід, колективного характеру, аби повноцінно забезпечити дошкільнят базовими матеріалами для проведення занять. По-друге, у разі дистанційного типу навчання навантаження з погляду обладнання технологічного стають значиміші, потребують часу. По-третє, віртуальна реальність, як і будь-яка технологія, вимагає використання своєї, специфічної мови. Важливо знайти правильні інструменти для того, щоб зробити контент наочним. Крім того, складно буде оновити вже наявні освітні програми.

Незважаючи на труднощі, технології віртуальної і доповненої реальності слід застосовувати в сфері освіти в першу чергу тому, що освітня система повинна пристосовуватися до процесів, моделей і теорій, які постійно ускладнюються, а студентам необхідно оперувати великою кількістю інформації і новими способами її подання.

Подаємо приклади найкращих і найвідоміших технологічних проєктів, де можна відвідати чи створити онлайн-екскурсію, проте вони вже є складнішими у порівнянні з попередніми:

- LABSTER - це 3D-проєкт інтерактивного характеру, який розроблений у партнерстві з провідними університетами – MIT (Массачусетський технологічний інститут), Гарвардом і Стенфордом. Завдяки йому навчальний процес може здійснюватися із експериментами та цікавими інтерактивами;

- EXPEDITION SPIONEER PROGRAM – це програма, завдяки якій учні-дошкільнята можуть через віртуальну реальність побувати у будь-якому куточку світу. Така платформа зорієнтована на навчальний процес, у межах якої проводяться віртуальні екскурсії екзотичними і дивними місцями нашої планети (платформа налічує понад 100 таких екскурсій);

- THE APOLLO 11 VIRTUAL REALITY EXPERIENCE – віртуальна гра, яка пропонує відправитися на Місяць на космічному кораблі «Аполлон-11». Розробники гри із високою точністю відтворили всі деталі запуску, польоту і посадки, додавши документальну хроніку, фантастичні космічні пейзажі і фантастичну музику;

- LECTUREVR – платформа пропонує екстраординарний простір для проведення заняття з наочною візуалізацією, які можна відвідати як індивідуально, так і в складі групи дітей – наприклад, в якості доповнення до уроку;

- ColosseumVR – додаток, який дає можливість перенестися в Стародавній Рим, щоб на власні очі побачити Колізей, а також відвідати центр гладіаторських боїв, храм Венери та багато інших знакових місць;

- Titansof Space – віртуальна платформа, яка дає можливість здійснити подорож до космосу, в якому кожне з космічних тіл зменшене в мільйон разів. Тематика цієї платформи може слугувати прикладом для подачі навчального матеріалу;

- zSpace – додаток, для роботи в якому необхідно мати дошкільнятам окуляри, аби зануритися у 3D-вимір. Крім того, для роботи у цій платформі є спеціальна інтерактивна ручка, за допомогою якої дошкільнята розвивають свої навички. Ця система була протестована в Lee High School і викликала великий інтерес зі сторони школи. Подібні технології доступні лише в тих освітніх закладах США, чие керівництво погодилося взяти участь в експерименті;

- EligoVision – це платформа із варіантом застосування доповненої реальності в школі. Вона допомагає вчитися, а не перетворює пізнавальний процес на захоплюючу гру, як це роблять більшість VR-додатків.

На основі вищеописаних платформ можемо зазначити, що віртуальна реальність є комплексом технічних засобів, котрі можуть занурювати учнів, дошкільнят у віртуальну 3D-систему, представлену певним додатком для навчального, інтерактивного спрямування. Завдяки цій системі стає можливим перебувати у різних куточках світу, подавати матеріал для учнів через нові виміри, наочну форму, котрі активізують діяльність та мають мотиваційний вплив на учнів, зокрема дошкільнят.

Увесь цей комплекс пристроїв, котрі здатні впливати на людину, можуть бути різними: 3D-окуляри, спеціальні монітори, інтерактивні руки та ін. усі ці додатки слугують забезпеченням, базою для формування віртуальної реальності. Віртуальні технології у даний час є актуальними, проте із їхнім постійним розвитком та вдосконаленням потребують постійного слідування в їхньому застосуванні. Такий метод навчання в наш час є доволі перспективним і сприяє подальшому прогресу у сфері освіти. Підтвердженням цього є концепція використання технологій віртуальної реальності для навчання і науки, повною мірою реалізована в програмно-апаратному комплексі

віртуальної реальності для освіти – VE 3DieCenter. Однією з основних функцій VE 3DieCenter є створення інтерактивних освітніх курсів та їхня подальша демонстрація для студентів і викладачів в системах віртуальної реальності, звичайних PC, 3DIntranet і 3DInternet [44].

Отже, на основі вищеописаного матеріалу можемо зазначити, що технології віртуальної реальності для сучасності постають додатковою можливістю використання чогось нового для навчання, розвитку когнітивних навичок, підвищенні інтересу до предмета. Навчальні програми, котрі містять застосування віртуальних технологій, дають можливість забезпечити кращий процес навчання, зокрема для дошкільнят, під час вивчення і навчання їхнього мовлення. Вони є високотехнологічним та дидактичним інструментом, який забезпечує розвивальний ефект для дітей.

Тим не менш, попри те, що такі VR-технології є важливі для продуктивного навчання, необхідно не переоцінювати їхню роль у самому процесі, а використовувати як допоміжний ресурс для взаємодії учня та вчителя, можливості розвивати себе і свої навички у певній сфері, в нашому ж випадку під час навчання мовлення дошкільнят. Навчальні віртуальні програми не можуть повністю замінити викладання в навчальних закладах, бо в підсумку вони є лише імітацію реальних дій та об'єктів в інформаційному просторі. Їх доцільно широко використовувати при вивченні найбільш складних тем різних предметів, а також для тренінгу професійних навичок у різних видах діяльності. Та все ж сучасне покоління дітей і їхні психофізіологічні особливості відмінні від попередніх, тому необхідно застосовувати такі методи, які будуть сприятливі і продуктивні для їхнього навчання, саме прикладом цього може слугувати метод віртуальних технологій і його специфічні підвиди.

2.2. «Корпорація дитинства»: моделювання навчальних платформ у мережі Інтернет

Реалії сьогодення спрямовані на створення додаткових умов навчання дошкільників. Останні роки були складними для здійснення освітніх процесів, адже частково були видозмінені під онлайн-комунікацію через карантинні обмеження. Важливу роль відіграла можливість створювати навчальні платформи, які стали доступними як для вихователів, так і для батьків дошкільників, що змогли створити доступні умови навчання дітей навіть в домашніх умовах.

Одним із доступних платформ став сайт «Wix.com», що є міжнародною хмарною платформою для створення та розвитку інтернет-проектів, яка дозволяє конструювати професійні сайти та їхні мобільні версії на HTML5 з допомогою інструментів drag-and-drop [50]. Wix надає сотні шаблонів веб-сайту і HTML5-редактор, який працює за принципом drag-and-drop, який включає в себе програми, графіку, галереї зображень, відео, шрифти та багато іншого. Шаблони налаштовуються: додаються нові функції і медіа, змінюються стиль, кольори, тексти, фонові зображення, кнопки та ін. [48]. Відтак, цей Інтернет-простір дав змогу розробити власну інноваційну освітню платформу, яка будучи створеною до карантинних реалій, відіграла велику роль у навчальному процесі окремих ЗДО.

«Корпорація дитинства» – навчальна платформа для педагогів, батьків і дітей, віком від 3-ох до 7-и років, створена у 2019 році [25]. Цей простір дає змогу знайти цікаві інтерактивні ігри для дітей, розроблені педагогами. Крім того, за допомогою матеріалів сайту, методисти ЗДО мають змогу ділитися власними розробками і взаємодіяти з колегами, користуватися їхніми надбаннями, заповнювати окремі рубрики та легко знаходити потрібні файли. Серед запропонованої інформативної бази є чимало ігор, спрямованих на розвиток дошкільників, завдань з вивчення граматики, економіки, математики

тощо. Найзручніший спосіб легко перейти на сайт – скористатись QR-кодом, який буде доступний як для батьків, так і для вихователів (Додаток 1:1).

Зручний інтерфейс освітньої платформи дозволяє користуватися такими блоками як «блокнот вихователя», «блокнот психолога», «блокнот логопеда», «блокнот музичного керівника», «джерело навчальної інформації». Кожен з них має додаткові гіперпосилання, які допомагають легко кооперувати із матеріалом, що знаходиться у відкритому доступі. Так, кожен із них дозволяє перейти на потрібне завдання, що зазвичай розміщується у формі презентації. Його легко скачати і виконати разом із малюком.

«Блокнот вихователя». Цей блок вміщує п'ять основних інструментів, що стосуються базових навчальних дисциплін дошкільника (Додаток 1:2; Додаток 2:1).

- «Школа міркувань» включає завдання на розвиток логічного мислення шляхом вивчення мінімальних особливостей економіки (враховано індивідуальний віковий підхід). Тут є шістнадцять різноманітних вправ, як «Супермаркет», «Веселі приклади», «Школа економічних наук», «Логіка», «Скільки», «Кольорові доріжки» тощо, де кожне завдання має прописану мету. Таким чином батьки та вихователі зможуть підібрати ті завдання, які в залежності від індивідуальних потреб дитини вдасться реалізувати та покращити.

- «Сходінки грамоти» вміщують одинадцять завдань, спрямованих на засвоєння знань із розвитку мовних комунікацій. Серед них такі як «Допоможи фіксикам», «Космічними стежинами», «Мандрівка до лісу з Лісовичком», «Свинка Пеппа в країні Речень» тощо.

- «Літературна мозаїка» вміщує сім гіперпосилань на завдання та аудіо файли. До прикладу, одним із них є файл «Підбірка українських аудіо казок», де батьки можуть знайти відомі історії тривалістю до десяти хвилин у записі. Подаємо зручний QR для швидкого доступу (Додаток 1:3).

- «Острівець безпеки» дає змогу опанувати основні засоби інформації щодо власної безпеки. Окрім завдань («Вікторина для дошкільнят», «Країна

здоров'я»), тут можна знайти посилання на навчальні YouTube відеоролики, що допоможуть освоїти правила дотримання гігієни.

- «Світ навколо мене» є одним із найбільш пізнавальних інструментальних блоків, адже дозволяє дізнатися про особливості довкілля: «Видатні місця Кривого Рогу», «Господиня», «Дикі та свійські тварини» тощо. Крім того, тут у відкритому доступі є віртуальні екскурсії, відео екскурсії, які наближують дітей до реальних місця, але у онлайн-режимі (Додаток 2:2, 3).

«Блокнот психолога» (Додаток 1:4). Цей блок вміщує дев'ять підрозділів, серед них такі завдання як «Вправи та ігри на розвиток мислення», «Що зайве?», «Пізнай свої емоції», «Допоможи Незнайкові зібрати фрукти», «Країна Мислення», «Ігри з гіперактивними дошкільнятами», «Як я ставлюсь до інших», «У світі казок», «Оціни вчинок». Тематично переплітаючись із фрагментами базових дисциплін, ці завдання мають особливу інформативність для дослідження психологічних особливостей дітей: від найспокійніших та тихих до непосидючих та гіперактивних дошкільників.

«Блокнот логопеда» (Додаток 1:5). Вправи, розміщені у цьому блоці, допоможуть дошкільникам пропрацювати проблемні місця артикуляції та вимови окремих звуків. Кожне з них так само передбачає встановлену мету і зручний доступ до файлів. Серед завдань знаходимо такі: «Вимірйай слово», «Гусінь», «Знайди слова з заданим звуком», «Веселий сніговик», назви професію», «Твердий – м'який», «Що потрібно для роботи», «Наші новинки».

«Блокнот музичного керівника» (Додаток 1:6). Особливості цього блоку полягають у завданнях, спрямованих на розвиток емоційних вмінь сприймати музику різного характеру, розрізняти високі і низькі ноти, тембри, музичні інструменти, прививати любов до музики загалом. Серед пропонованих завдань такі: «Музичний зоопарк», «Нотна азбука», «Дитячий альбом», «Музичні загадки», «Музика та танець - найкращі друзі», «Відгадайка», «Загублена скрипка». Крім того, є посилання на відеоролики, що передбачають музичні ігри (Додаток 2:4).

«Джерело навчальної інформації» (Додаток 1:7). В основному, це інформація для батьків та вихователів, яка допоможе легко оволодіти інформаційними ресурсами та повноцінно ними користуватися. Відтак, додано відео інструкції «Працюємо з відео» «Створюємо сайт на wix.com», «Створення зображень в Power Point» (4 відеоролики); «Перегляньте, це цікаво!» пропонує сім гіперпосилань на корисні статті для створення додаткових навчальних просторів та платформ; «Learning Apps – сервіс для створення інтерактивних завдань» вміщує як відео уроки, так і інструкцію щодо особливостей сайту «LearningApps.org» (Додаток 2: 4-9).

Отже, навчальна платформа «Корпорація дитинства» є потужним джерелом отримання інформації для методистів та батьків дошкільнят, які разом можуть покращити розвиток і навчання дітей у малому віці в умовах карантинних обмежень. Для якісного використання усіх особливостей сайту можна скористатися QR-кодами, запропонованими у додатках, що позбавлять батьків та вихователів потреби додатково шукати інформацію. Платформа «Wix.com» слугує якісним сервісом для створення подібних Інтернет ресурсів, які є легкими в освоєнні та опануванні.

Крім того, важливе місце в освітньому процесі сучасного ЗДО є QR-кодування. Такий підхід реалізації творчих методів пропонує Олена Бура у своєму практичному посібнику «Оптимізація роботи вихователя-методиста через використання QR-кодів та сервісів Google» [11].

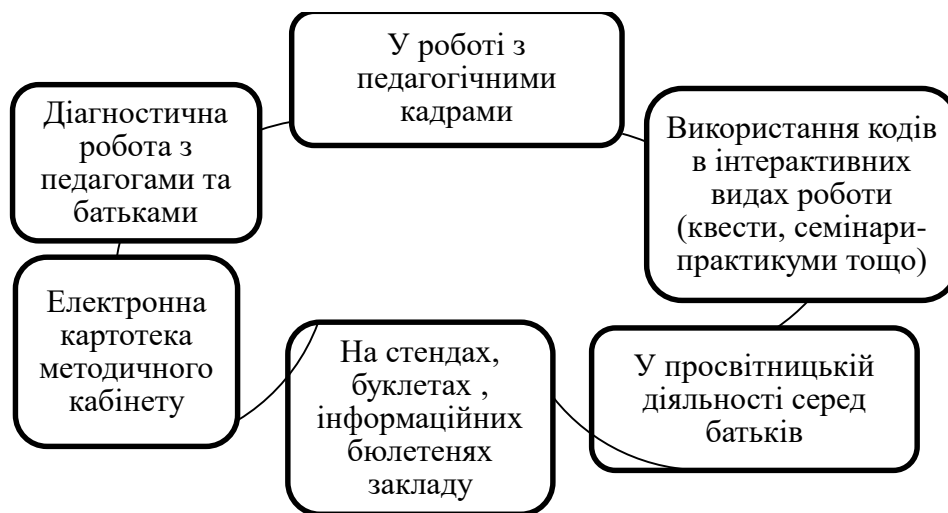

Схема 1. Творчі методи застосування QR у ЗДО

Таким чином, використання QR-коду стає дедалі популярнішим засобом поширення інформації у закладах навчального спрямування. Їх застосування не обмежується лише конкретною віковою категорією, адже у випадку ЗДО – це зручний спосіб для батьків та вихователів швидко віднаходити потрібні відомості із тих чи інших освітніх, комунікаційних та інформативних тенденцій.

В умовах сьогодення для оптимального вирішення завдань навчання, освіти, виховання і розвитку особистості дітей у навчально-виховному процесі значні перспективи відкриває застосування інтерактивного мультимедійного програмно-технологічного навчального комплексу. Мультимедіа вважається сучасною комп'ютерною інформаційною технологією, яка дозволяє поєднувати об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі звук, текст, відео, графічне зображення та анімацію. До таких систем, що поєднують усі вище згадані властивості, відноситься здійснення навчального процесу на основі технології SMART Board, що більше відомий під назвою «інтерактивна дошка».

Інтерактивна дошка – це корисний і гнучкий інструмент, яка поєднує в собі звичайну маркерну дошку з можливостями комп'ютера. У поєднанні з мультимедійним проектором, ІД стає великим інтерактивним екраном, одним дотиком руки до поверхні якого можна відкрити будь-який комп'ютерний

додаток, файл або сторінку в Інтернеті. При цьому буде можливим демонстрація потрібної інформації чи відтворення власних схем за допомогою малювання. Усе, що намалювало або написано на дошці, програмне забезпечення інтерактивної дошки дозволяє зберегти у вигляді комп'ютерних файлів, роздрукувати, відіслати електронною поштою або зберегти як Web-сторінки і розмістити їх в Інтернеті [26].

В. Лапінський у посібнику «Мультимедійна дошка» також подає основні напрями впровадження інформаційних технологій. Автор пропонує виділити такі способи реалізації ІД:

- використання комп'ютерів з метою вирішення навчальних і наукових завдань у найрізноманітніших галузях науки і техніки, включаючи математичне моделювання, обробку інформації, управління навчальним процесом;
- використання комп'ютерної техніки в якості засобу навчання удосконалює процес викладання, підвищує його якість і ефективність;
- використання комп'ютерних технологій в якості нових інструментів і засобів навчання;
- використання інформаційних технологій для творчого розвитку учнів, підвищення мотивації до навчання;
- використання комп'ютерної техніки в якості засобів автоматизації процесів контролю, корекції, тестування і психодіагностики навчання;
- вивчення комп'ютера та інших сучасних засобів інформаційних технологій в якості корисних і цікавих об'єктів вивчення;
- організація комунікацій на основі використання засобів інформаційних технологій з метою передачі та набуття педагогічного досвіду, обміну методичною та навчальною літературою [28].

Разом з тим, дослідниця М. Бовтенко вважає, що серед загальних характеристик електронних засобів навчання, які притаманні інтерактивній дошці, можна виокремити ряд характерних особливостей:

- інтерактивність,
- мультимедійність,
- адаптивність,
- нелінійність
- представлення інформації,
- індивідуальність дизайну,
- необхідність спеціальної підготовки користувача для роботи з програмою [3].

Крім того, характерними специфічними особливостями інтерактивної дошки можна вважати її полісенсорність – здатність залучити різні аналізатори, а саме слуховий, зоровий і тактильний, що відбувається у процесі роботи із засобом. Також це і місткість, оскільки інформація, яка фіксується, може розташовуватися у необмеженому вихідному розмірі; при цьому все, що записується на дошці, може зберігатися безкінечно довго. Інтерактивна дошка є універсальною, тому що може бути і спрямована на навчання будь-якої вікової категорії та будь-якого матеріалу, а також поліфункціональною, адже забезпечує виконання комплексу навчальних завдань завдяки різноманітності своїх функціональних можливостей.

Технологія ІД базується на нейрофізіологічних особливостях сприйняття мультимедійної інформації. Користувач, який перебуває в прямому чи опосередкованому контакті з інтерактивною дошкою сприймає інформацію за допомогою слухових та зорових образів, що допомагає краще її фіксувати, а згодом і репрезентувати. Такими користувачами у процесі навчальної діяльності будуть методист, учитель, дошкільник, учень, студент, лектор тощо. Зазвичай відповідальний за проведення заняття керуватиме об'єктами на полі дошки, у той час як інший – сприйматиме інформацію з певної відстані. У цьому разі, інтерактивна дошка, на відміну від комп'ютера, пропонує більш збалансований спосіб презентації й отримання інтерактивної інформації, який характеризується наступними рисами:

- збільшенням кута зору та амплітуди руху очей полем дошки, що сприяє розширенню анатомічного поля активного зору і сприйняттю інформації способом, подібним природному способу сприйняття реального життєвого простору людини із цілісним відображенням, пов'язаним наочними часовими і просторовими відношеннями;
- якісною, багаторівневою візуалізацією навчальних об'єктів, що сприяє їх максимально швидкому сприйняттю й упізнаванню;
- тактильним способом керування інформаційними об'єктами на полі дошки, що залучає у процес навчання кисті рук користувача як «маніпулятори сприйняття» у просторово-часовому контексті;
- моторними діями рук, що виконуються користувачем під час керування інформаційними об'єктами на полі дошки і являють собою складну скоординовану діяльність, в якій задіяні практично всі системи організму, із забезпеченням повної свободи переміщення, обмеженої лише геометричними розмірами такої дошки;
- створенням сприятливих умов для розподіленого стрибкоподібного руху очей, що знижує рівень стомлюваності і продовжує період активного сприйняття інтерактивної інформації [24].

Аналізуючи вплив мультимедійної інтерактивної дошки, звертаємо увагу на властивості окремих екранних об'єктів чи функцій віртуальних інструментів, серед яких: колір, екранні позначки, аудіо-та відео фрагменти, «перетягування» й «відпускання», виділення окремих частин екрану, здатність «розділення» та «затінення» екрану, електронна лупа, сторінки, інструменти «вирізати» і «вставити».

Таким чином, для того щоб заняття стало продуктивним, важливо залучати як усне, так і писемне мовлення. Пропонуємо схеми реалізації такої діяльності відповідно до матеріалів ІД, які можуть застосовуватись:

Схема 2. Ресурси інтерактивної дошки для навчання говоріння і аудіювання

Схема 3. Ресурси інтерактивної дошки для навчання читання і письма

Подані схеми свідчать про можливість педагогів використовувати інтерактивні дошки з метою виводити на екран заздалегідь підготовлені матеріали і зберегти зацікавленість учнів. Методисти із легкістю матимуть можливість багаторазово використовувати великий за обсягом дидактичний матеріал, проводити з одним і тим самим матеріалом абсолютно різні уроки, створити умови для ефективного сприйняття інформації на заняттях, за рахунок впливу майже на всі органи чуття (зір, слух, дотик), знизити тривожність учнів під час роботи біля класичної дошки. Крім того, ІД

технології дають більше можливостей для взаємодії у класній кімнаті: таким чином діти виконують спільну роботу, вчаться взаємодіяти один з одним, а продемонстровані медіа файли сприяють розвитку наочно-образного мислення, стимулюючи у процесі формування навичок і вмінь їхню увагу та уяву.

Висновки до другого розділу

Отже, на основі наших досліджень про специфіку та функціонування віртуальних технологій як нового підходу до формування мовлення дошкільнят можемо зазначити, що застосування такого методу у закладах навчання є не просто доцільним, а необхідним, адже слугує мотиваційною базою для активізації діяльності. Існує чимало прийомів та методик проведення таких занять, а головне – ресурсів, які можна використовувати як у готовому вигляді, так і створювати. У другому випадку необхідно ознайомитися із базовими порадами та методами, котрі забезпечують компетентнісний підхід до формування і проведення такого заняття.

Ключовим методом у сфері віртуальних технологій є віртуальна екскурсія, котра дає можливість зануритися у світ нереального, створеного за принципами реальності, проте модифіковано. Завдяки цьому можна проводити численну кількість інтерактивів, відвідати будь-який куточок світу із його деталізацією та специфікою. Такі можливості забезпечують новий підхід до провадження занять, але й потребують нової навчальної програми, зорієнтованої та новітні технології.

Тим не менш, мусимо віддати належне таким технологіям, адже за ними майбутнє, вони є джерелом і можливістю подальшого глобальнішого розвитку людства. Важливо вміло і доцільно користуватися цими благами: педагогам вміло подавати такий матеріал, враховуючи психофізіологічні особливості дітей, створити сприятливі умови для навчального процесу, що дозволить краще засвоювати базис.

Практикуючі вихователі мають змогу створювати власні Інтернет-ресурси для продуктивного навчання в рамках карантинних умов. Для цього допоміжним виступає сайт «Wix.com», що дозволяє створювати власні сайти. Таким чином було розроблено «Корпорацію дитинства» – платформу, яка свого часу була допоміжним засобом навчальної діяльності дошкільників, а згодом стала справжньою знахідкою для місцевих вихователів та батьків дошкільників, особливо в умовах карантину. Цей навчальний простір легкий у застосуванні, вміщує є корисну навчальну та пізнавальну інформацію. Кожна рубрика спрямована на різносторонній розвиток дошкільника.

Використання інтерактивних дошок у навчально-виховному процесі сприяє підвищенню інтенсивності й ефективності занять, зацікавленості навчальним матеріалом та активності дітей. Технології ІД допомагають методистам у розробці та впровадженні нових методів і прийомів навчання. Вона може активно застосовуватися на будь-якому етапі заняття. Для переходу на більш високий рівень наукових знань, для підвищення якості викладу матеріалу SMART-дошка дозволить проводити наочні та чітко структуровані заняття. Великий інтерактивний екран та яскраві кольори привертають дитячу увагу, сприяють кращому засвоєнню нового матеріалу.

Отже, на основі вищеприписаного вважаємо за необхідне і надалі впроваджувати і розвивати віртуальні технології у методичну систему навчального процесу, готуючи відповідного компетентного педагога для його впровадження у систему.

РОЗДІЛ 3.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАВДАНЬ

3.1. Аналіз передового педагогічного досвіду роботи КДНЗ (ясла – садок) № 246 Криворізької міської ради з використання інтерактивних завдань у розвитку мовлення дітей

З метою вивчення розвитку граматичної сторони мовлення дітей переддошкільного віку було організоване експериментальне дослідження розвитку словника у дітей переддошкільного віку, яке складалося з трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного

База дослідження – Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №246 Криворізької міської ради. Дослідження проводилося у старшій групі, у ньому взяли участь 15 дітей 6-річного віку.

Метою констатувального етапу педагогічного експерименту було вивчення проблеми розвитку граматичної сторони мовлення дітей передшкільного віку. Оскільки у 6-річному віці дитина зазвичай веде з батьками довгі й цікаві, хоча іноді досить безглузді розмови і цьому віці в дітей зростає словниковий запас, вони починають розуміти основи граматичної будови мови, вони багато розмовляють і насолоджуються довгими бесідами – нами було дібрано наступні методики:

1. Методика «Хто що любить їсти»;
2. Методика «Чий хвіст».

Методика «Хто що любить їсти»

Мета: Визначення вміння дитини правильно вживати відмінкові закінчення.

Інструкція: Дитині пропонуються відповідати на питання з опорою на наочність:

- чого не має у собаки? (кістки)
- дамо приготуватися чому? (кістці)
- що знайшла собака? (кістку)
- чим грається собака? (кісткою)
- на чому лежить лапа собаки (на кістці)

Оцінка результатів:

В– дитина відповідає на запитання правильно вживаючи відмінкові закінчення

С– дитина відповідає на запитання, іноді вагаються і потребує допомоги дорослого

Н– дитина неправильно вживає відмінникові закінчення

Методика «Чий хвіст» [10].

Мета: Визначення вміння дитини утворювати від інших частин мови нові граматичні форми за допомогою суфіксів.

Інструкція: вихователь роздає дітям картки із зображенням тварин. Окремо лежать картки із зображенням хвостів цих тварин. Діти знаходять відповідну картку і називають чий це хвіст.

Порося – поросичий

віслюк – віслюків

кінь – конячий

Оцінка результатів:

В – легко утворює нові граматичні форми за допомогою суфіксів

С – може виконати завдання за допомогою запитань дорослого.

Н – дитині важко утворювати нові граматичні форми.

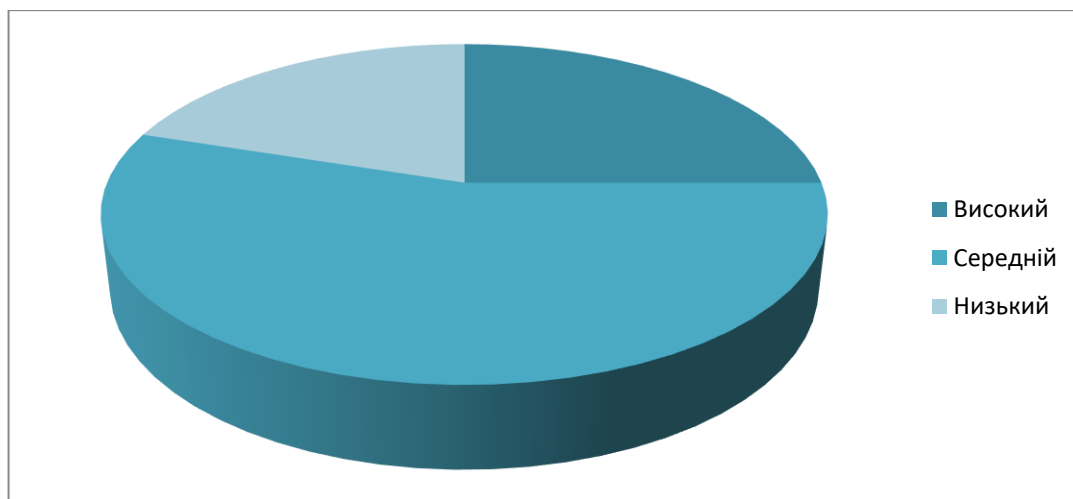
В результаті проведення діагностичних методик були отримані та проаналізовані їх результати.

Методика «Хто що любить їсти» мала за мету визначити вміння дитини правильно вживати відмінкові закінчення.

Результати методики представлені у діаграмі 1.

Діаграма 1

Результати методики «Хто що любить їсти»

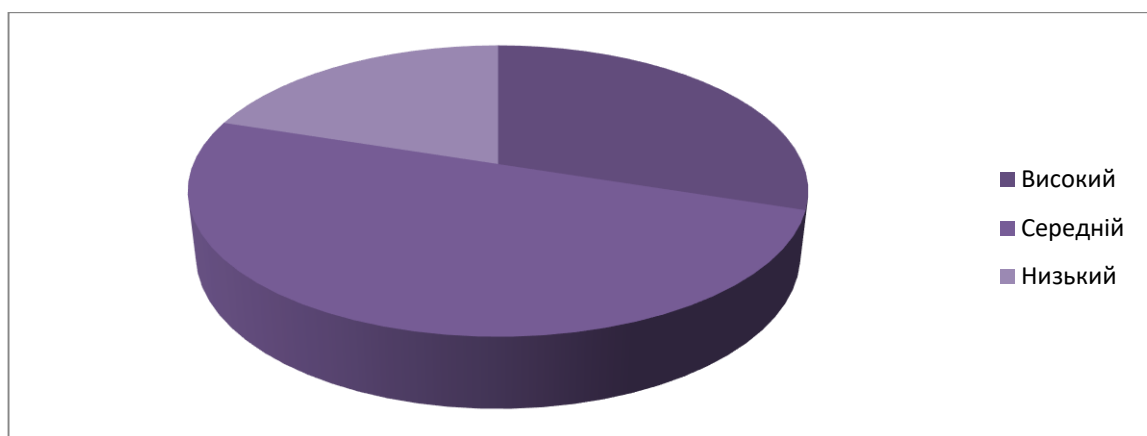

Результати методики «Хто що любить їсти» засвідчили, що 55 % дітей мають середній рівень вживання відмінкових закінчень, низький рівень – 20%, високий – 25%.

Мета методики «Чий хвіст» було визначення вміння дитини утворювати від інших частин мови нові граматичні форми за допомогою суфіксів. Результати методики представлені у діаграмі 2.

Діаграма 2

Результати методики «Чий хвіст»

Відповідно до методики «Чий хвіст» високий рівень було діагностовано у 30% дітей, легко утворюють нові граматичні форми за допомогою суфіксів;

50% - середній рівень – можуть виконати завдання за допомогою запитань дорослого, потребували корекції зі сторони дорослого; 20% - низький рівень – дітям важко утворювати нові граматичні форми.

Як свідчать результати дослідження граматичної правильності мовлення у дітей 6-річного віку, то з ними недостатньо проводиться робота з розвитку граматичного мовлення, а в цілому і мовленнєвого розвитку, тому потрібно більш ефективніше організувати відповідні заняття, застосовуючи сучасні форми і методи розвитку мовлення.

Метою формувального етапу педагогічного експерименту була апробація розробленої нами методики розвитку граматичної сторони мовлення дітей перед дошкільного віку засобом використання інтерактивних занять з використанням 3д технологій. Зазначена методика передбачала:

- використання електронних книг «Кіт у чоботях», «Піночкіо» - це електронні ігрові посібники, електронні навчальні видання (е-посібник) з доповненою реальністю (AR), які містять текстовий, звуковий, графічний режими. Такі видання урізноманітнюють процес читання казок вихователем, дозволяють поринути в доповнену реальність. Сторінки «оживають» – рухаються та розмовляють. Картинки стають не просто тривимірними, а дуже реалістичними, яскравими та барвистими. Як результат - вдале поєднання читання з грою, переказування сюжету книги, опис головних героїв. Такі «Книги майбутнього» вже зацікавили малечу, тому що за допомогою смартфона вони можуть взаємодіяти з героями, прослуховувати віршики, спостерігати, як герої рухаються та трансформуються;

- проведення віртуальних екскурсій «Парк щасливих тварин», «Африка», «На морі» через додаток Google Expeditions дозволили зробити заняття з мовленнєвого розвитку більш інтерактивним за допомогою спеціальних турів, в яких юні дослідники можуть розглядати різноманітні об'єкти, поки вихователь про них розповідає, а потім переказувати почуту інформацію та вміти описувати наприклад тварин, опираючись не тільки на розповідь вихователя, а й на власний досвід;

- використання онлайн 3D-моделей, серед яких була розглянута будова людини, кімнатної рослини, космічної системи. Попри очевидну візуальну привабливість, 3D-моделі мають також й цілий ряд інших дидактичних переваг: їх можна обертати на 360°, пересувати, змінювати розміри, виділяти окремі групи м'язів, переглядати з текстовою інформацією чи аудіосупроводом, переходити на інші пов'язані моделі тощо. 3D-моделі дозволяють застосовувати інтерактивні методи роботи, поєднують навчання з практикою, і вивчення навчального матеріалу відбувається значно жвавіше та ефективніше.

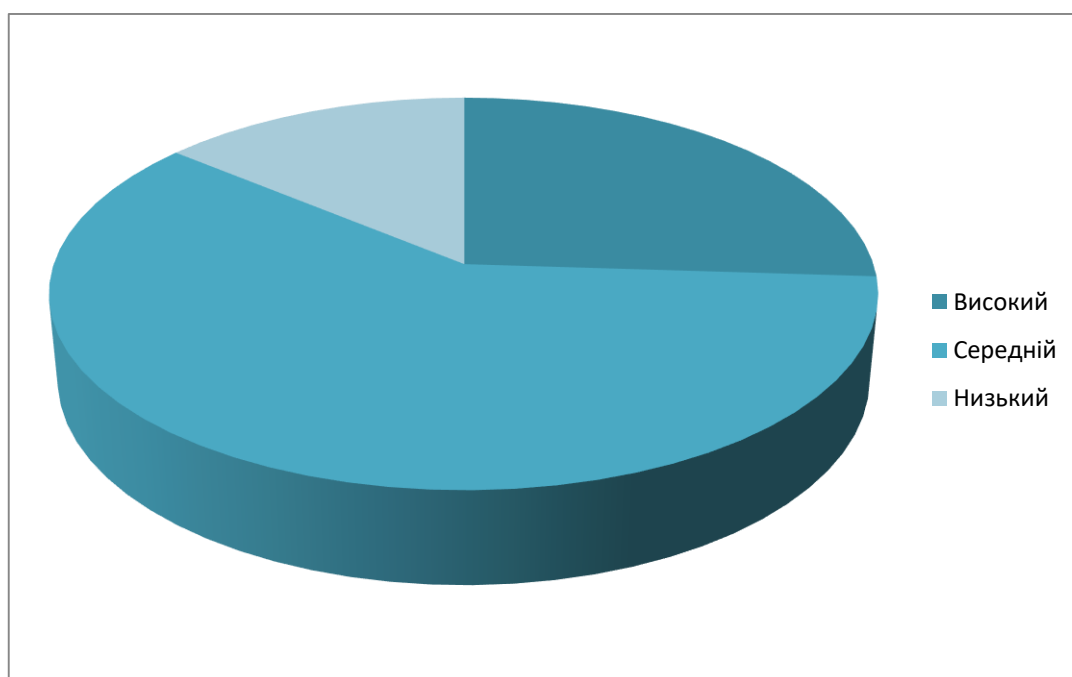
- виконання мовленнєвих вправ на платформі «Корпорація дитинства» (авторські розробки педагогів на засвоєння значень слів, поєднання слів для опису предметів та ін.)

Моніторинг ефективності розробленої методики став метою контрольного етапу педагогічного експерименту, який передбачав повторну діагностику дітей за допомогою методик, які проводилися на констатувальному етапі дослідження.

Результати методики «Хто що любить їсти» представлені у діаграмі 3.

Діаграма 3

Результати методики «Хто що любить їсти»

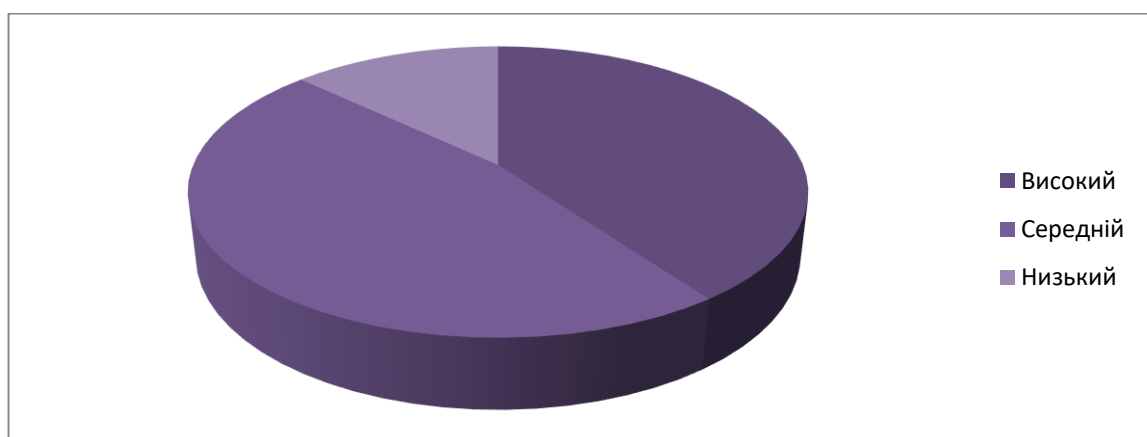

Результати методики «Хто що любить їсти» засвідчили, що 60 % дітей мають середній рівень розвитку вживання відмінкових закінчень, низький рівень – 13%, високий - 27%.

Результати методики «Завершення речень» представлені у діаграмі 4.

Діаграма 4

Результати методики «Чий хвіст»

Відповідно до методики «Чий хвіст» високий рівень було діагностовано у 40% дітей, 47% - середній рівень; 13% - низький рівень.

Як свідчать результати контрольного етапу аналізу розвитку граматичної сторони мовлення через дослідження утворення нових граматичних форм у дітей 6-річного віку, то використання віртуальних технологій, виконання інтерактивних вправ з використанням 3д технологій, застосування віртуальних екскурсій дало позитивні результати, адже за обома методиками значно підвищився високий рівень розвитку, а низький рівень за першою методикою не отримав жодний дошкільник, а за другою – лише 2 дитини. Тому наша гіпотеза дослідження щодо припущення про ефективність використання віртуальних технологій для формування мовлення в дошкільнят повністю підтвердилася.

3.2. Система завдань «Корпорація дитинства» з розвитку граматичної складової мовлення дітей 6-го року життя

Граматична складова мовлення дітей 6-го року життя за програмою «Українське дошкілля» включає в себе такі освітні завдання:

- Вправляти у правильному вживанні іменників родового відмінку однини та множини, у творенні порівняльних ступенів прикметників.
- Учити правильно узгоджувати іменники з прикметниками та займенниками.
- Активізувати вміння будувати речення різного типу (питальні, окличні, розповідні). Прості, поширені з однорідними членами речення, складносурядні та складнопідрядні.
- Виховувати критичне ставлення до граматичних помилок у власному мовленні, потребу говорити правильно.
- Учити утворювати нові слова за допомогою префіксів і суфіксів.

Для допомоги батькам та педагогам була розроблена навчальна платформа «Корпорація дитинства» - вона містить в собі вправи які створенні педагогами опираючись на освітні завдання навчальних програм та за допомогою програми Power Point.

Платформа розміщена у відкритому доступі, тому кожен має можливість завантажити гру на свій комп'ютер та скористатися нею. З висновку констатувального експерименту ми вже знаємо, що використання інтерактивних ігор з навчальної платформи має позитивний результат.

Для розвитку граматичної складової мовлення дітей 6-го року життя, є можливість використовувати такі розділи як «Блокнот логопеда» та «Сходишки грамоти». Вони в себе вміщують ігри з різними освітніми завданнями.

Наприклад для дітей 6-го року життя, можемо розглянути авторську гру «Свинка Пеппа в країні речень» (Додаток 3:1). Діти її

обожнюють – тому що в головній ролі в нас персонаж з дитячого мультфільму – Свинка Пеппа.

Мета цієї гри: вчити дітей складати речення за опорними картинками, використовуючи схематичні вказівки, формувати вміння правильно узгоджувати іменники з дієсловами та прикметниками, граматично правильно будувати речення; розвивати мовлення, пам'ять, зорове сприйняття, мислення (Додаток 3:2).

Хід гри: за допомогою опорних картинок діти складають речення. Завдання супроводжуються звуковими вказівками від персонажу Свинка Пеппа. За допомогою комп'ютерної мишки діти переходять до наступних слайдів із завданням (Додаток 3:3).

Дидактична гра «Допоможи Фіксикам» (Додаток 3:4)

Мета гри: вчити дітей складати речення за схемами із заданою кількістю слів, формувати вміння правильно будувати речення, розвивати зв'язне мовлення; розвивати спостережливість, увагу, пам'ять; вправляти у правильному інтонуванні та узгодженні слів (Додаток 3:5).

Хід гри: за допомогою схем скласти речення. Завдання супроводжуються звуковими вказівками від персонажів Фіксиків. За допомогою комп'ютерної мишки діти переходять до наступних слайдів із завданням (Додаток 3:6).

На сьогоднішній день в наших закладах дошкільної освіти віртуальні технології лише впроваджуються – це призводить до позитивних змін, але за допомогою спільної роботи з батьками та педагогами – закріплення цих технологій з успішним результатом в подальшій роботі.

Висновки до третього розділу

З метою вивчення розвитку мовлення дітей переддошкільного віку було організоване експериментальне дослідження розвитку граматичної сторони мовлення. База дослідження – Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №246 Криворізької міської ради. Дослідження проводилося у старшій групі, у ньому взяли участь 15 дітей, для якого нами було дібрано наступні методики: методика «Хто що любить їсти» та методика «Чий хвіст». Результати констатувального етапу експерименту за методикою «Хто що любить їсти» засвідчили, що 55% дітей мають середній рівень розвитку словникового запасу, низький рівень – 20%, високий і дуже низький – відповідно по 13%. Відповідно до методики «Чий хвіст» високий рівень було діагностовано у 30% дітей; 50% - середній рівень; 20% - низький рівень. Це зумовило необхідність проведення формувального етапу експерименту, який передбачав використання в освітньому процесі віртуальних технологій, а саме: читання електронних книг з доповненою реальністю, проведення віртуальних екскурсій, виконання інтерактивних мовленнєвих вправ за допомогою інтерактивної дошки, використання 3D-моделей.

Як свідчать результати контрольного етапу аналізу розвитку граматичної сторони мовлення через дослідження словникового запасу слів у дітей 6-річного віку, то використання віртуальних технологій дало позитивні результати, адже за обома методиками значно підвищився високий рівень розвитку, а низький рівень за першою методикою не отримав жодний дошкільник, а за другою – лише 2 дитини. Тому наша гіпотеза дослідження щодо припущення про ефективність використання віртуальних технологій для формування мовлення в дошкільнят повністю підтвердилася.

ВИСНОВКИ

Таким чином, дошкільний етап у житті дитини є періодом інтенсивного розвитку комунікативних якостей і функцій мовної діяльності, практичних мовних навичок, усвідомлення мовної діяльності. Розвиток мовлення у дитини відбувається як процес оволодіння рідною мовою, багатством словника і граматичних форм, необхідних для розуміння і вміння висловити свої думки, бажання. Мовлення розвивається в процесі повсякденного спілкування дитини з дорослими і однолітками. Успіх розвитку мовлення забезпечується не тільки багатством і правильністю мовлення дорослого, але і зростаючими потребами дитини. Потреба в спілкуванні, бажання дізнатися, зрозуміти нове, прагнення бути зрозумілим є тими мотивами, які спонукають дитину до активного оволодіння мовою.

Не менш важливим є впровадження різноманітних технологій віртуальної реальності для сучасності постають додатковою можливістю використання чогось нового для навчання, розвитку когнітивних навичок, підвищенні інтересу до предмета. Навчальні програми, котрі містять застосування віртуальних технологій, дають можливість забезпечити кращий процес навчання, зокрема для дошкільнят, під час вивчення і навчання їхнього мовлення. Вони є високотехнологічним та дидактичним інструментом, який забезпечує розвивальний ефект для дітей.

Використання віртуальних екскурсій є інноваційною формою навчальної діяльності, що спрямована не тільки на здобуття знань, а й, що важливо, на формування комунікативних, пізнавальних, регулятивних навчальних дій, сприяє підвищенню цікавості не тільки до предмета, але і до культурної спадщини взагалі.

Істотними є поширення тенденцій застосування QR-кодів під час навчального процесу дошкільників, що допомагає відстежити певні завдання та теоретичну інформацію для подальшого освоєння матеріалу. Це стосується

і особливостей інтерактивних дошок, які втілюють особливості як класичного підходу навчання, так і новітнього, в ході якого дитина ще більша зацікавлюється процесом пізнавальної активності та діяльності.

Перевагою використання QR-кодів під час навчального процесу із дошкільниками варто виділити роботу з педагогічними кадрами, використання кодів в інтерактивних видах роботи (квести, семінари-практикуми тощо), просвітницьку діяльність серед батьків, застосування на стендах, буклетах, інформаційних бюлетенях ЗДО, електронних картотеках методичних кабінетів, діагностичну роботу з педагогами та батьками.

Навчальний простір «Корпорація дитинства» – своєрідний інноваційний підхід у навчанні, змодельований в рамках сайту «Wix.com». Особливістю цієї платформи є можливість навчатися дистанційно та аудиторно, адже залучаються як вихователі, так і батьки дошкільників до активної діяльності дітей. Сайт вміщує корисні блоки, серед яких знаходимо такі як «блокнот вихователя», «блокнот психолога», «блокнот логопеда», «блокнот музичного керівника», «джерело навчальної інформації». Усі характеризуються наповненням із додаткових гіперпосилань, що допомагають легко кооперувати із матеріалом, який знаходиться у відкритому доступі. Так, кожен із них дозволяє перейти на потрібне завдання, що зазвичай розміщується у формі презентації. Його легко скачати і виконати разом із дитиною.

Використання інтерактивних дошок не менше сприяє підвищенню інтенсивності й ефективності занять, зацікавленості навчальним матеріалом та активності дошкільників. Більшість SMART-дошок дозволяють перейти на високий рівень наукових знань, проводити наочні та чітко структуровані заняття. Великий інтерактивний екран та яскраві кольори привертають дитячу увагу, сприяють кращому засвоєнню нового матеріалу. Крім того, ІД технології дають більше можливостей для взаємодії у класній кімнаті: таким чином діти виконують спільну роботу, вчать взаємодіяти один з одним, а продемонстровані медіа файли сприяють розвитку наочно-образного мислення.

З метою вивчення розвитку мовлення дітей переддошкільного віку було організоване експериментальне дослідження розвитку граматичної сторони мовлення. База дослідження – Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №246 Криворізької міської ради. Дослідження проводилося у старшій групі, у ньому взяли участь 15 дітей, для якого нами було дібрано наступні методики: методика «Назви слова» та методика «Завершення речень». Результати констатувального етапу експерименту за методикою «Назви слова» засвідчили, що 55% дітей мають середній рівень розвитку словникового запасу, низький рівень – 20%, високий і дуже низький – відповідно по 13%. Відповідно до методики «Завершення речень» високий рівень було діагностовано у 30% дітей; 50% - середній рівень; 20% - низький рівень. Це зумовило необхідність проведення формувального етапу експерименту, який передбачав використання в освітньому процесі віртуальних технологій, а саме: читання електронних книг з доповненою реальністю, проведення віртуальних екскурсій, виконання інтерактивних мовленнєвих вправ за допомогою інтерактивної дошки, використання 3D-моделей.

Як свідчать результати контрольного етапу аналізу розвитку граматичної сторони мовлення через дослідження словникового запасу слів у дітей 6-річного віку, то використання віртуальних технологій дало позитивні результати, адже за обома методиками значно підвищився високий рівень розвитку, а низький рівень за першою методикою не отримав жодний дошкільник, а за другою – лише 2 дитини. Тому наша гіпотеза дослідження щодо припущення про ефективність використання віртуальних технологій для формування мовлення в дошкільнят повністю підтвердилася.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Т. Мовлення й мислення: підгрунття розвитку людини, зумовлене роботою мозку . *Дефектолог*. 2019. № 2. С. 11–17.
2. Баданов А. Г. Использование QR кодов в образовании. URL: http://kak.znate.ru/pars_docs/refs/7/6114/6114.pdf
3. Бовтенко М. А. Компьютерная лингводидактика: [учеб. пособ.] М.: Флинта : Наука, 2005. 216 с.
4. Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2005. 720 с.
5. Богуш А. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. Київ : Слово, 2004. 376 с.
6. Бондар Л. Корекційні засоби навчання в роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення . *Дефектолог*. 2020. № 3. С. 4–5.
7. Бондаренко А. Зв'язне мовлення засобами наочного моделювання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 6. С. 25–33.
8. Брус М. П. Б89 Українське ділове мовлення : Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Третє доповнене видання. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2014. 306 с.
9. Бугайчук К. Л. QR коды в учебном процессе и жизни URL: <http://bugaychuk.blogspot.ca/2012/08/4.html>.
10. Бугайчук К. Л. Використання QR кодів у навчальному процесі вищих навчальних закладів. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я (MicroCAD-2012): матеріали XX міжнародної науково-практичної конференції (15–17 травня 2012, м. Харків). Харків, 2012. С. 42.
11. Бура О. В. Оптимізація роботи вихователя-методиста через використання QR – кодів та сервісів Google. Практичний посібник. Частина 1. Житомир, 2019. 24 с. URL: <http://scrd41.sadok.zt.ua/wp-content/uploads/2020/01/bura.-dodatok1.pdf>

12. Бухаркина М.Ю. Метод проектов в обучении английскому языку. *Иностранные языки в школе*. 2005. № 3. С. 24–28.
13. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. за наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2010. 364 с.
14. Выготский Л. С. Мысль и слово. Психология. Москва.: Изд-во ЭКСМО-пресс, 2000. С. 462 – 512 (Серия «Мир психологии»).
15. Гаврилюк М. Сторінками весни : дидактичні та методичні матеріали для розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2018. № 5. С. 4–16.
16. Галасюк С., Незгодійминов С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навч. посібн. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 178 с.
17. Горох Г. В. Методика роботи над уживанням прийменників у мовленні старших дошкільників. *Збірник наукових праць*. Випуск 7. Запоріжжя, 2011. 96 с.
18. Григор'єва О. Розвиток мовлення і корекція звукопорушень у старших дошкільників на музичних заняттях із використанням логоритміки та логопедичних вправ. *Логопед*. 2017. № 3. С. 8–14.
19. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням. Навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 624 с.
20. Иванова Т.М. Особенности формирования речи у детей дошкольного возраста URL: <https://kssovushka.ru/zhurnal/10/> (дата звернення: 18.09.2021).
21. Імерсивні технології в роботі бібліотек для дітей : метод. лист / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Т. М. Кузілова. Київ, 2021. 20 с.
22. Іпатій І. К., Кузик О. В. Формування навичок діалогічного та монологічного мовлення. URL: <http://intkonf.org/ipatyy-i-k-kuzik-o-v-formuvannya-navichok-dialogichnogo-ta-monologichnogo-movlennya/>

23. Коваленко О.В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. URL: http://www.Innovpedagogogy.od.ua/archives/2019/9/part_1/22.pdf

24. Коржачкина О. М. Симуляционные задания для интерактивной доски при работе с иноязычными литературными произведениями: принципы разработки и методика использования М. : Восточное Дегунино СОУО ДО, 2007. № 1678. URL: http://vio.uchim.info/Vio_73/cd_site/articles/art_1_2.htm.

25. Корпорація дитинства: навчальна платформа для педагогів, батьків та дітей. URL: <https://navchalnamr.wixsite.com/children>

26. Лабудько С. Інтерактивні дошки: методичні прийоми використання у навчально-виховному процесі. Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція. С. 3–16.

27. Лазуткіна Ю., Ганнощенко С., Ємельянов Д., Миклащук В., Турчина М., студенти; гр. ПР-51, СДУ. Функції мови та мовлення. VII студентська конференція «Перший крок у науку», 20 грудня 2015 р., Суми, Україна. Секція «Філологія у сучасному суспільстві». С. 197–198

28. Лапінський В. Мультимедійна дошка. К. : Шк. світ, 2011. 128 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).

29. Максак І. В. Використання інтерактивної дошки у процесі формування англomовної соціокультурної компетенції у початковій школі. Вісник Київ. нац. лінгвістичного ун-ту. 2011. 11 с.

30. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: навчальний посібник. К.: МАУП, 2000. 256 с.

31. Марусей Т. Віртуальна екскурсія як напрямок розвитку сучасного туризму. Економіка та суспільство. Вип. 26, 2021. 5 с.

32. Наумчук М., Лушпинська Л. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови. Тернопіль : Астон, 2003. 132 с.

33. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Рідна мова / упоряд. авт. передмови та коментарів М.С. Тимошик. Київ : Наша культура і наука, 2010. 436 с.

34. Окуневич Т. Г. Культура мовлення майбутнього вчителя-словесника в умовах українсько-російської двомовності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02; Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2003. 225 с.
35. Опроушко Н.А. Речевое воздействие как лингвистическая проблема // *Мир русского слова*. 2002. № 5 (13). С. 86.
36. Подліняєва О. Віртуальна екскурсія у роботі вчителя: стаття. С. 402-415.
37. Робота з мультимедійною дошкою: [навч. посіб.] / упоряд. В. Лапінський. К. : Шк. світ, 2008. 112 с. (Бібліотечка журналу «Шкільний світ»).
38. Родителям о речи ребенка. URL: https://dou213.ru/images/17-18/rod/psiholog/osobennosti_razvitiya_rechi.pdf (дата звернення: 18.09.2021).
39. Сервіс Google Arts and Culture. URL: <https://artsandculture.google.com/>
40. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи. - К.: Рад.шк., 1989. 158 с.
41. Сокол И.А. Проект как метод реализации коммуникативного подхода в обучении иностранному языку // *Иностранные языки в школе*. 2008. № 1. С. 16–21.
42. Суспільство // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5 : П С. 736 с.
43. Сущенко О.А., Кравченко В.В. Становлення віртуального туризму як напряму розвитку інформатизації діяльності туристичного підприємства. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kgm_tech_2018_140_6
44. Трач Ю. VR-технології як метод і засіб навчання. Освітологічний дискурс, 2017, № 3-4 (18-19). С. 309-322.
45. Уваров А. Технологии виртуальной реальности в образовании. Проблемы педагогического образования. Наука и школа. № 4, 2008. С. 108-117.
46. Хукаленко Ю. VR-технологии в школах: зачеп это нужно. Центр компетенций Национальной Технологической Инициативы по направлению

«Нейротехнологии, технологии виртуальной и дополненной реальности» на базе Дальневосточного Федерального Университета. 24 с. URL:<https://nti.news.ru/upload/iblock/a3a/a3ad68e4465af3cef0ae379f3e03e038.pdf>

47. Шаповал С. Перспективы використання матричних кодів в освітньому процесі. Вісник КНТЕУ.К. : КНТЕУ, 2011. № 5. С. 98–106.

48. Prive, Tanya (18 October 2012). 20 Must Have Tools For Small Business.

49. QR-Коди в освіті. URL: <http://www.edutainme.ru/post/qr-kody-v-obrazovanii>

50. Zukerman, Erez (9 April 2012). Create a Website Easily With Wix. PCWorld.

ДОДАТКИ

Додаток 1

QR-коди

1. Платформа «Корпорація дитинства»

2. Блок «Блокнот вихователя»

3. «Підбірка українських аудіо казок»

4. Блок «Блокнот психолога»

5. Блок «Блокнот логопеда»

6. Блок «Блокнот музичного керівника»

7. Блок «Джерело навчальної інформації»

Інтерфейс навчальної платформи «Корпорація дитинства»

1. Інструментальна панель блоку «Блокнот вихователя»

2. Різноманітність блоку «Світ навколо мене»: «віртуальні екскурсії»

3. Різноманітність блоку «Світ навколо мене»: «відео екскурсії», «професії наших батьків»

"Відео екскурсії"

"Професії наших батьків"

4. «Блокнот музичного керівника»: «музичні відеоігри»

Музичні відеоігри

5. «Джерело навчальної інформації»: «працюємо з відео»

Працюємо з відео

VideoPad Video Editor. Урок 1. Інтерфейс. Усі наступні уроки на Ютубе.

The screenshot shows a YouTube video player interface. At the top, there is a dark red header with the text 'VideoPad Video Editor. Урок 1. Інтерфейс.' and icons for 'Перегляну...' and 'Поділитися'. Below the header, the main title 'УРОК 1 VIDEOPAD VIDEO EDITOR ИНТЕРФЕЙС' is displayed in large, bold letters. At the bottom left, there is a black button with the text 'Дивитися на YouTube' and the YouTube logo.

6. «Джерело навчальної інформації»: «Перегляньте, це цікаво!»

Перегляньте, це цікаво!

[9 ИНСТРУМЕНТОВ, КОТОРЫЕ СДЕЛАЮТ ВАШИ ПРЕЗЕНТАЦИИ ЗАПОМИНАЮЩИМИСЯ, ЯРКИМИ И ОРИГИНАЛЬНЫМИ](#)

[Інтерактивні та мультимедійні навчальні блоки](#)

[9 правил поиска информации в GOOGLE, о которых не знают 96% пользователей](#)
[Хит-парад сервисов Web 2.0 в учебных сетевых проектах](#)

[Moodle-учебник для начинающих](#)

[Скрайбінг — новітня техніка презентації](#)

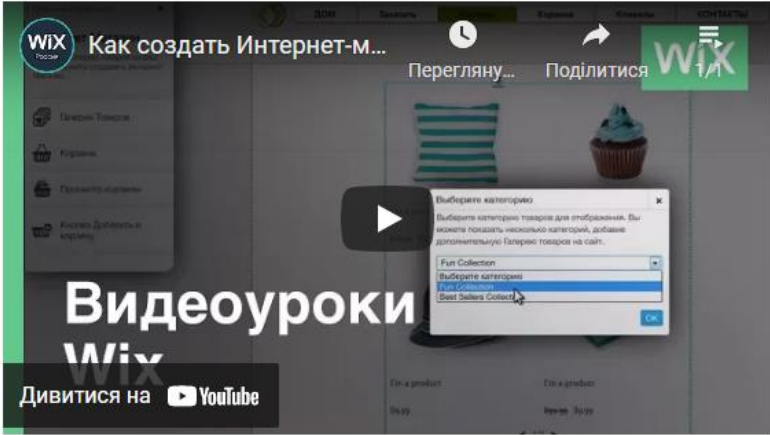
[Сервисы для создания инфографики и оформления публикаций](#)
[Как устроена инфографика](#)

[5 ПРОГРАММ ДЛЯ СОЗДАНИЯ ИНФОГРАФИКИ ЗА 30 МИНУТ](#)

7. «Джерело навчальної інформації»: «Створюємо сайт на wix.com»

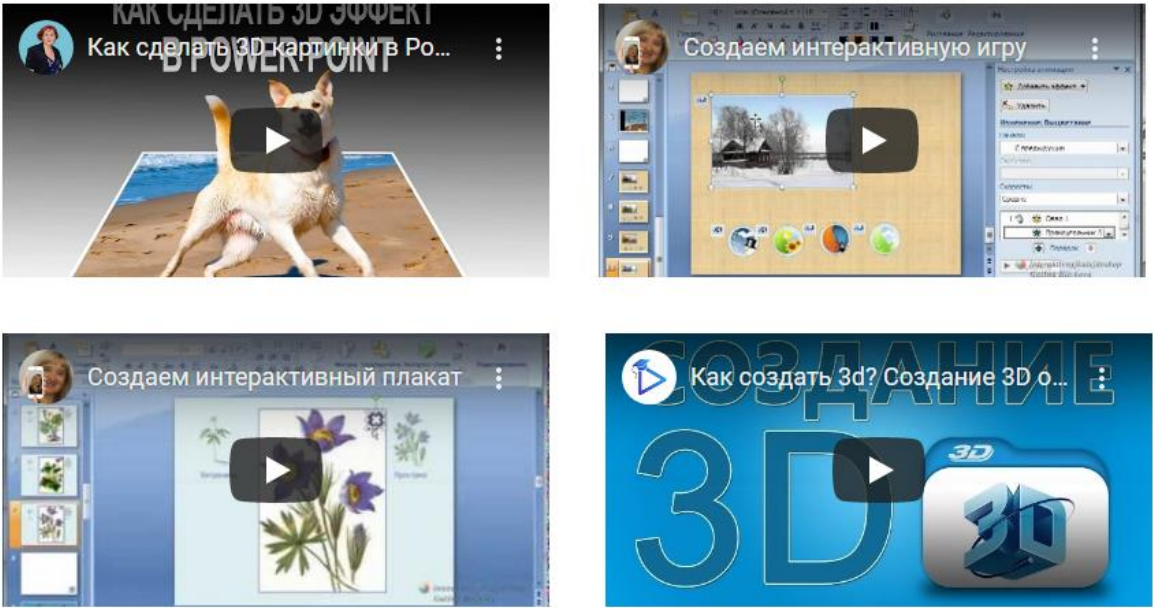
Створюємо сайт на wix.com

Відеоуроки створення сайту на платформі WIX. Усі наступні уроки на Ютубі.

8. «Джерело навчальної інформації»: «Створення зображень в Power Point»

Створення зображень в Power Point

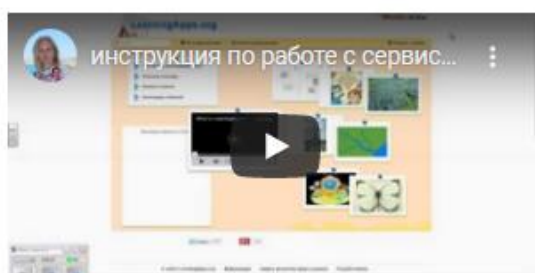
8. «Джерело навчальної інформації»: «Learning Apps – сервіс для створення інтерактивних завдань»

Learning Apps - сервіс для створення інтерактивних завдань

Сервіс LearningApps.org - прекрасний сервіс для розробки електронних навчальних ресурсів.

LearningApps.org дозволяє зручно і легко створювати електронні інтерактивні вправи. При бажанні будь-який педагог, який має мінімальні навички роботи з ІКТ, може створити свій ресурс - невеликі вправи для пояснення нового матеріалу, для його закріплення, тренінгу або контролю.

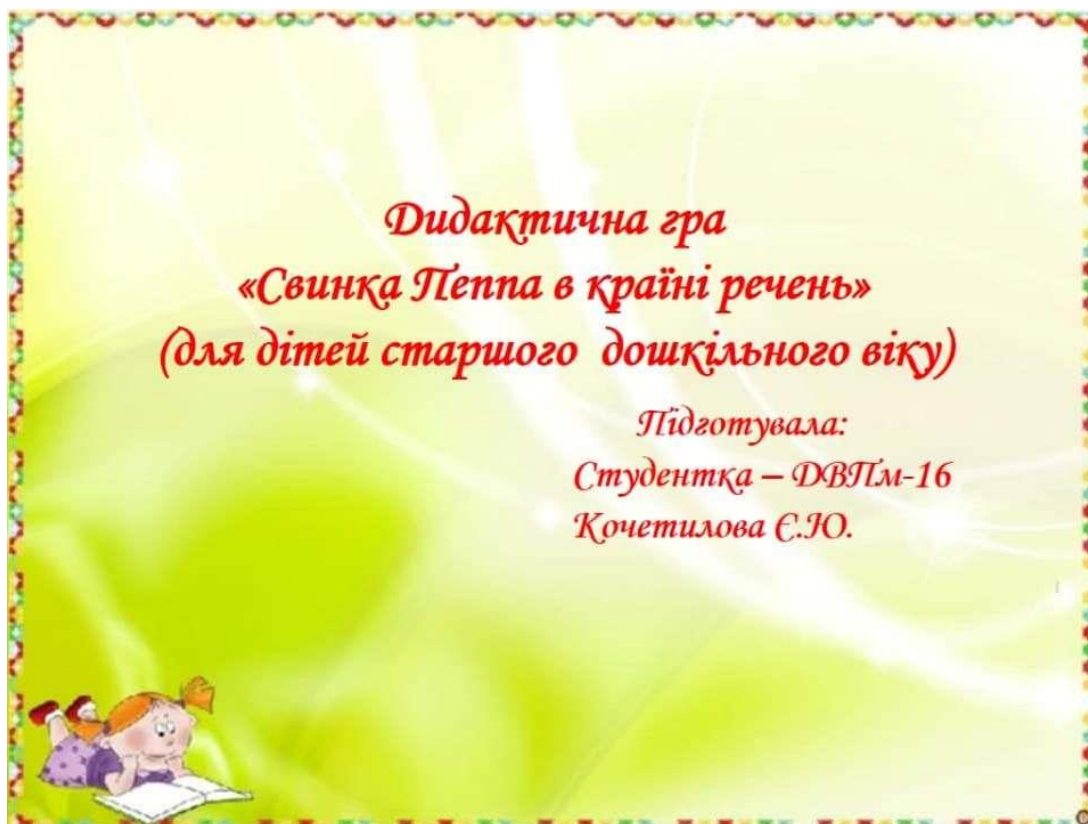

1. Сервіс безкоштовний і досить простий для самостійного освоєння.
2. Є величезна колекція готових вправ, які класифіковані з різних предметів.
3. Зареєструвавшись на сайті, ви можете досить швидко створювати свої вправи, подібні наявним. Всі створені додатки, а також вправи, вибрані вами з готових зберігаються в особистому кабінеті (кнопка "Особисте").
4. Багато шаблонів підтримують роботу з картинками, звуком і відео.
5. Можна отримати посилання для відправки по електронній пошті або код для вбудовування в блог або сайт.
6. Можна створити обліковий запис для своїх колег чи батьків вихованців і працювати з ними колективно.

Дидактична гра «Свинка Пеппа в країні речень»

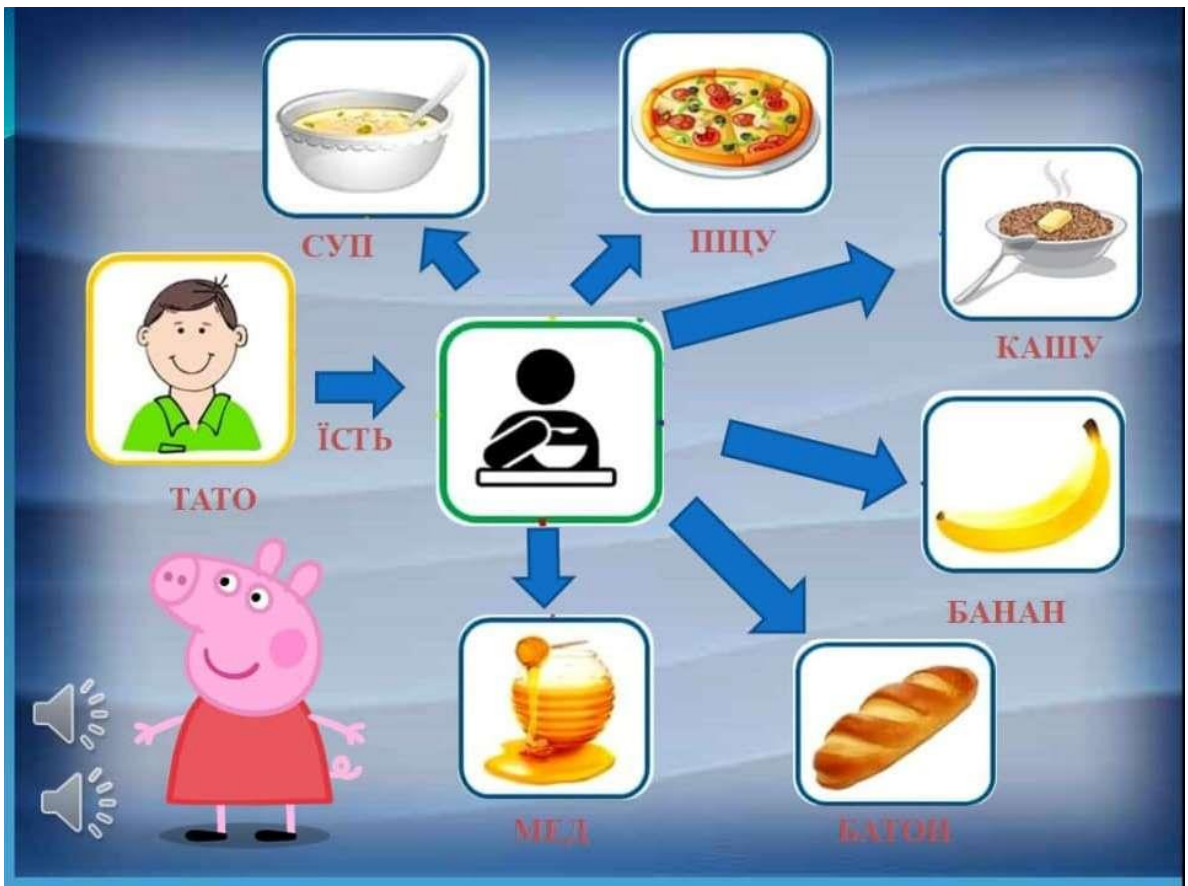
1. Перший слайд дидактичної гри «Свинка Пеппа в країні речень».

2. Другий слайд дидактичної гри «Свинка Пеппа в країні речень» (мета).

3. Третій слайд дидактичної гри «Свинка Пеппа в країні речень» (хід гри).

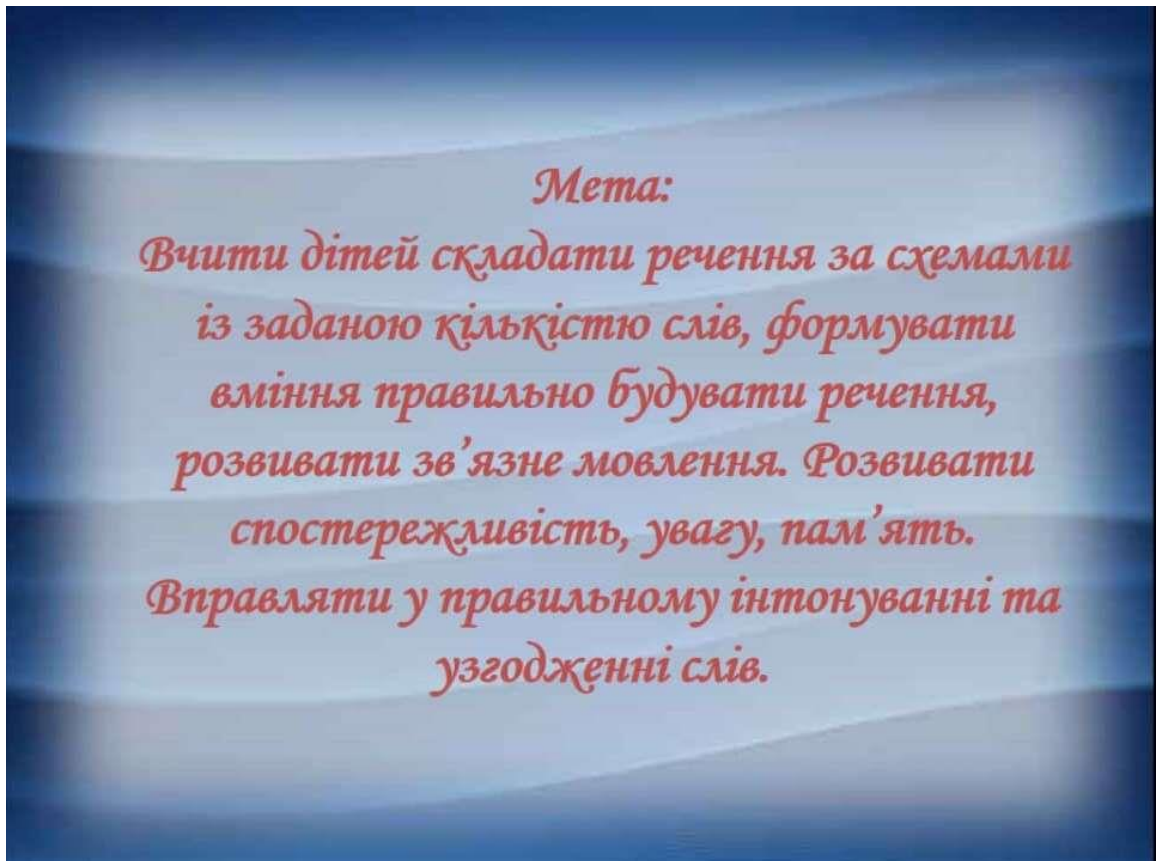

4. Перший слайд дидактичної гри «Допоможи Фіксикам».

Дидактична гра
«Допоможи фіксикам»
(для дітей старшого дошкільного віку)

Підготувала:
Студентка – ДВНІМ-16
Кочетилова Є.Ю.

5. Другий слайд дидактичної гри «Допоможи Фіксикам» (мета).

6. Третій слайд дидактичної гри «Допоможи Фіксикам» (хід гри).

